

Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 30 қаңтардағы 18-02/64 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылы 17 наурызда № 10464 тіркелді.

Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 шілдедегі Орман кодексінің 65-бабының 1-тармағына сәйкес **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Қоса беріліп отырған Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидалары бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитеті заңнамада белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрық мемлекеттік тіркелуден кейін он күнтізбелік күн ішінде оның мерзімді баспасөз басылымдарында және "Әділет" ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялануға жіберілуін;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің интернет-ресурсында орналастырылуын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау жетекшілік ететін Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы вице-министріне жүктелсін.

4. Осы бұйрық ол алғаш ресми жарияланған күнінен кейін он күнтізбелік күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр

А. Мамытбеков

"КЕЛІСІЛДІ"

Қазақстан Республикасы

Инвестициялау және даму министрі

_____ Ә. Исекешев

2015 жылғы 16 ақпан

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығы министрінің
2015 жылғы 30 қаңтардағы
№ 18-02/64 бұйрығымен
бекітілген

Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидалары

1. Жалпы ережелер

1. Осы Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидалары Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 шілдедегі Орман кодексінің 65-бабының 1-тармағына және "Әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы" Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 15 шілдедегі Заңына (бұдан әрі – Заң) сәйкес әзірленген және орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру тәртібін белгілейді.

2. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстар ормандарды өрттерден күзету, оларды зиянкестер мен аурулардан, табиғи, антропогендік және техногендік сипаттағы қолайсыз факторлар әсерінен қорғау жөніндегі іс-шаралардың жалпы кешенінің құрамдас бөлігі болып табылады және орман шаруашылығы саласындағы уәкілетті органның ведомствосы (бұдан әрі – ведомство) мен оның аумақтық бөлімшелері, орман иеленушілер мен орман пайдаланушылар ұйымдастырады.

3. Орман қорын күзету мен қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды орман қорын күзету мен қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүргізу саласында маманданған ұйымдар (бұдан әрі – орындаушы) жүзеге асырады.

4. Орындаушы мынадай шарттарға сәйкес келеді:

1) ормандағы авиациялық жұмыстарды өздерінің және жалға алынған әуе кемелерімен (бұдан әрі – ӘК) орындау;

2) бақылаушы ұшқыштың қолданыстағы куәлігі бар бақылаушы ұшқыштарының болуы;

3) мамандары оқудан өткен және өрт сөндіруші десантшының қолданыстағы куәліктері, сондай-ақ су ағызатын және жерге түсіру құрылғылармен, өрт сөндіру және радио байланыс құралдарымен жұмыс істеуге рұқсаттары бар десантшылардың өрт сөндіру қызметінің болуы;

4) өрт сөндіру құралдарының - өртке қарсы қол саймандарының, өрт сөндірудің техникалық құралдарының, су ағызатын құрылғылардың болуы;

5) Қазақстан Республикасының бүкіл аумағындағы орман өрттері туралы ақпаратты жинау және беру жөніндегі диспетчерлік қызметтің болуы;

6) байланыс құралдарының – қысқа толқынды диапазонды, ультра қысқа толқынды авиациялық диапазонды, авариялық-құтқару қызметтерімен және орман иеленушілермен келісілген жұмыс жиіліктеріндегі ультра қысқа толқынды диапазонды радиостанциялардың болуы;

7) ӘК-інің дыбыс тарату станциясының болуы.

5. Орындаушы орман өрттерін сөндіру үшін мамандар, оның ішінде өрт сөндіруші-десантшылар даярлау және қайта даярлау кезінде әдістемелік басшылықты және консультативтік қызмет көрсетуді жүзеге асырады.

6. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарға:

1) ормандар мен ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды өрттерден, орман зиянкестерінен және орман тәртібін бұзушылықтан күзету және қорғау жөніндегі алдын алу жұмыстарын жүргізу;

2) ормандарды өрттерден авиациямен күзету (қарауылдау) және оларды авиацияны қолданып сөндіру;

3) өсімдіктер мен жануарлар дүниесі және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы заңнаманың бұзылуын анықтау және оның алдын алу;

4) орманның санитариялық жай-күйіне бақылау жүргізу;

5) ормандарды күзету жөніндегі авиациялық және жердегі қызметтердің өзара іс-қимыл;

6) орындаушы филиалдарының жұмысын диспетчерлік басқаруды ұйымдастыру;

7) байланыс жүйесін ұйымдастыру;

8) қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді ауа райы болжамдарын пайдалану;

9) ұшақпен шолып қарау арқылы жүргізілетін орман патологиялық зерттеулер жүргізу;

10) экспедициялық және орман патологиялық зерттеулер жүргізу;

11) Өндірістік құжаттама жүргізу жатады.

7. Орындаушы қызмет көрсететін орман қорының аумағын орман орналастыру кезінде мемлекеттік орман орналастыру ұйымы авиациялық және жердегі орман күзет аудандарына бөлінеді.

8. Орындаушы жүзеге асыратын авиациялық күзет аудандарына орман өрттерін уақтылы байқау және жою қолда бар жерүсті өрт сөндіру күштерімен және құралдарымен қамтамасыз етілмейтін аумақтар жатады.

9. Жердегі күзет аудандарында орындаушының филиалдары авиациямен қарауылдау кезінде орман өрттерінің дер кезінде байқалуын, орман өрттерінің шыққаны, олардың таралуы және отпен күрес жөніндегі шаралар туралы орман иеленушіге хабарлауды қамтамасыз етеді.

10. Аумақтарды авиациялық және жердегі күзет аудандарына жатқызу ормандарды күзету жөніндегі авиациялық жұмыстарды орындайтын ұйымдардың, аумақтық бөлімшелердің және мемлекеттік орман иеленушілерінің ұсыныстары негізінде мемлекеттік орман орналастыру ұйымы орман орналастыру кезінде белгіленеді.

11. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды орындау кезінде ұшу сапарлары Заң талаптарына сәйкес жүзеге асырылады.

12. Орман өрттерін жердегі және авиациялық құралдармен сөндіру жұмыстарын орындаушы 2015 жылғы 23 қарашадағы Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің талаптарын сақтай отырып жүргізеді.

Ескерту. 12-тармақ жаңа редакцияда – ҚР Премьер-Министрінің орынбасары – ҚР Ауыл шаруашылығы министрінің 30.01.2017 № 43 (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

2. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру тәртібі

13. Орындаушы қызмет көрсететін аумақтарда орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстар жүргізуді оның филиалдары жүзеге асырады. Филиал құрамында авиациялық звенолар, авиациялық топтар, авиациялық нүктелер, сондай-ақ бульдозерлермен, автоцистерналармен және өртке қарсы агрегаттармен жарақтандырылатын механикаландырылған жасақтар ұйымдастырылады.

14. Орындаушы қызмет көрсететін аумақтарда тәжірибелік-өндірістік филиалдар ұйымдастырылады.

15. Орман өрттерімен күрес жүргізу үшін орындаушы филиалдарда құрамына тиісінше өрт сөндіруші өрт сөндіруші парашютшілермен және өрт сөндіруші десантшылармен жасақталған өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар командалары мен топтары енетін өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар қызметтерін ұйымдастырады.

16. Өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар командаларын өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар қызметінің аға нұсқаушысы басқарады. Өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылардың санына байланысты филиалдың өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар қызметінің аға нұсқаушысына көмек ретінде өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар командаларының нұсқаушылары тағайындалады.

17. Орман қорғау жөніндегі жұмыстарға техникалық басшылықты бақылаушы-ұшқыш жүзеге асырады.

18. Филиал қарауылдайтын орман қорының алқабы ауа райы жағдайлары бойынша шағын өрт қауіптілігіне сәйкес келетін өрттер тығыздығы жағдайында бір рет қарауылдау есебіне шаққанда негізгі ӘЖ-ге келетін нормативтік жүктемеге тең келеді. Қызмет көрсетілетін аумақтың шекарасы орман иелігінің шекарасымен тұспа-тұс келеді немесе белгілі және әуеден жақсы көрініп-танылатын бағдарлар (үлкен өзендер, темір жолдар және басқа танымдық бағдарлар) бойынша өтеді.

19. Филиалдардың орналасу орындары қорғалатын аумақтың неғұрлым өрт қауіпі бар учаскелеріне барынша жақын орналасқан пункттерде белгіленеді.

Тікұшақтар аэродромдардан тыс жерлерде Заң талаптарына сәйкес жабдықталған қону алаңдарында тұрады.

20. Орындаушы филиалдар үшін өрт қауіпсіздігінің сыныбына қарай бір, екі және үш мәрте қарауылдау үшін күзет маршруттарын белгілейді.

21. Белгіленген күзет деңгейіне және филиал қызмет көрсететін аумақта, соның ішінде шалғайдағы аудандарда шығатын өрттердің санына байланысты өрттерді дер кезінде сөндіру үшін авиациялық өрт сөндіру командаларының саны, сондай-ақ командаларды өрт болып жатқан жерлерге жеткізуді қамтамасыз ететін ӘК түрлері айқындалады.

Филиалдардың авиациялық өрт сөндіру командаларының құрамына механикаландырылған жасақтар, өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші денсантшылар командалары, әуе командалары, филиалдардың диспетчерлік басқару пункттері кіреді.

22. Күзет маршруттары орташа көріну жағдайында қызмет көрсетілетін аумақтың барынша шолынып көрінуі қамтамасыз етілетіндей есеппен өрт тұрғысынан алғанда неғұрлым қауіпті учаскелер арқылы тартылады. Мүмкіндігінше маршруттардың шұғыл бұрылыс жасауына, көрші маршруттардан белгілі бір алқаптың көрініп тұруына үлкен тосқауылдар қойылуына жол берілмеу керек. Маршруттар тарту кезінде ұшу сапарларының барынша қауіпсіз болуын қамтамасыз ету қажеттігі ескеріледі.

23. Маршрут сызықтарының арасындағы қашықтық алпыс километрден аспайды, ал маршруттан қызмет көрсетілетін аумақтың шекарасына дейін отыз километрден аспайды.

24. Орындаушы өндірістік жоспар жасайды, оның негізінде әрбір филиалға ағымдағы жылдың өндірістік тапсырмасы беріледі.

25. Авиациялық орман күзетінің ұшу сапарларына орман өрттерін байқау және олармен күресу, орман тәртібін бұзушылықты анықтау және оның жолын кесу мақсатында өткізілетін ұшу сапарлары жатады. Жазғы уақытта осы мақсаттар үшін ормандардың өртенуінің орташа көрсеткіші кезінде алдыңғы жылдары қалыптасқан ұшу сағаты ескеріле отырып жоспарланады.

26. Өндірістік ұшу сапарларына ӘК-ні филиалдарға ұшырып апару және қайта ұшырып әкелу жөніндегі ұшу сапарлары, сондай-ақ мемлекеттік орман қорын орман зиянкестері мен ауруларынан қорғауға арналған арнайы ұшу сапарлары жатады.

27. Қызметтік-көмекші ұшу сапарларына филиалдарды инспекциялау жөніндегі ұшу сапарлары жатады.

28. Жеке құрамды, өртке қарсы жабдықтарды, байланыс құралдарын және басқа да мүлікті әуе көлігімен филиал орналасқан жерге тасымалдау жер көлігі болмаған кезде жүзеге асырылады не ӘК-ні оған ұшырып жеткізуге тұспа-тұс келтіріледі.

29. Көпжылдық байқаулар бойынша жазғы кезеңде ормандардың жануы бір айдан көп байқалмайтын аудандарда ормандарды авиациямен күзетуде үзілістер жоспарланады.

30. Әрбір филиалға бақылаушы-ұшқыштар бекітіліп беріледі.

31. Филиалдарды өрт сөндіру құралдарымен жарақтандыру орман өрттерімен белсенді күрес жүргізетін әрбір филиал қызмет көрсетілетін аумақтың табиғи және экономикалық жағдайларында пайдаланылуы дұрыс және ӘК тандап алынған түрімен мүмкін болатын орман өрттерімен күресу құралдары мен әдістерін қолдануға толық дайын болатындай есеппен, сондай-ақ қолданылатын ӘК типінің пайдалану мүмкіндіктеріне байланысты жүргізіледі.

32. Орындаушы ормандағы жоғары өрт қауіптілігі кезеңдеріне орман өрттерімен күресте жергілікті атқарушы органдармен, мемлекеттік өртке қарсы қызметпен және орман иеленушілермен өзара іс-қимыл жөнінде іс-шаралар әзірлейді, оларда:

1) жергілікті атқарушы органдардың шешімдерін әзірлеуге қатысу;

2) ӘК тарту тәртібі;

3) ӘК орналасу орындары мен күзет маршруттары;

4) өрт сөндіру күштері мен құралдарын маневрлеу;

5) авиациялық жанар-жағармай материалдарымен, көлік және байланыс құралдарымен, картографиялық материалдармен, өрт сөндіру құралдарымен, тамақ өнімдерімен қамтамасыз ету;

б) басқа филиалдардан жіберілетін резервтік өрт сөндіруші парашютшілер және өрт сөндіруші десантшылар командаларын тарту және орналастыру тәртібі көзделеді.

33. ӘК, өрт сөндіру құралдарын орналастыру жоспарлары және жоғары өрт қауіпі кезеңінде жүргізілетін іс-шаралар аумақтық бөлімшелермен, мемлекеттік және жекеше орман иеленушілермен келісімделеді.

3. Ормандарды күзету жөніндегі авиациялық және жердегі қызметтердің өзара іс-қимыл тәртібі

34. Аумағында ормандарды өрттерден авиациямен күзету жүргізілетін орман иеленушілер:

1) ормандардың өртке қарсы жабдықтау жоспарларында қорғалатын аумақты өрт сөндіру аудандарына бөлуді ескереді;

2) мемлекеттік орман күзетінің және ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды қорғау жөніндегі мемлекеттік инспекторлардың ормандарды авиациямен күзетумен өзара іс-қимыл жасау мәселелері бойынша нұсқаулық өткізуді ұйымдастырады;

3) ұшақтан хабар қабылдап алу пункттерін дайындайды, ал тікұшақтар жұмыс істейтін аудандарда орман иелерінің, орманшылықтардың кеңселері жанында, орман өрт сөндіру станциялары мен кордондар орналасқан жерлерде, өрт тұрғысынан алғанда

неғұрлым қауіпті орман алаптарында қону алаңдарын (Заң талаптарына сәйкес жабдықталған) әзірлейді;

4) қорғалатын аумақта орындаушының радиостанциялары болмаса, күзетші ӘК-мен байланысу үшін өзінің тиісті радио құралдары болады.

35. Күзетілетін аумақта орман өрттерін авиациямен қарауылдауды және сөндіруді ұйымдастыруды диспетчерлік басқарудың бірыңғай пункттері жүзеге асырады.

36. Филиалдың авиациямен күзету аудандарында өрт сөндіруші десантшылар әрбір орман өртін ойдағыдай ауыздықтау үшін өздерінің күшімен жоюды жүзеге асырады.

37. Орман өртін өз күшімен жою мүмкін болмаған жағдайда филиалдың бақылаушы-ұшқышы бұл туралы орман иеленушіге хабарлайды.

38. Филиал өртке әуе көлігімен жердегі күштер мен құралдарды жібереді, өрт сөндіру басшысының күзетші ӘК-мен радио байланысын қамтамасыз етеді, басшының талап ету бойынша жағдайды бағалау және отпен күрес жөнінде неғұрлым дұрыс шешімдер қабылдау үшін оған өрт болып жатқан жердің үстімен ұшып өту мүмкіндігін береді.

39. Авиациялық күзет аудандарында өрттерді толық сөндіру және оларды қарауылдау өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар қызметі қызметкерлерінің функцияларына кіреді.

Жердегі күзет аудандарында өрттерді толық сөндіруді және оларды қарауылдауды барлық жағдайда мемлекеттік орман күзеті немесе ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды қорғау жөніндегі мемлекеттік инспекция және олардың өртке қарсы қызметі жүргізеді.

40. Жердегі күзет аудандарында филиалдар байқалған барлық өрттер жайында орман иеленушілерге хабарлайды.

41. Орман иеленушілер - бір жағынан және орындаушы - екінші жағынан шартта көрсетілген орманды күзету және қорғау жөніндегі жұмыстардың орындалуына бақылау жасайды.

42. Орман иеленушілер мен оларға қызмет көрсететін филиалдар авиациямен байқалған және авиациялық күштер мен құралдардың қатысуымен және орындаушының өз күшімен сөндірілген қызмет көрсетілетін аумақта шыққан орман өрттерінің саны мен алқабы туралы деректерді ай сайын салыстырып отырады.

43. Өрт қауіпі бар маусым басталар алдында және ол аяқталғаннан кейін орман иеленушілер орындаушының тиісті филиалының қатысуымен кеңестер өткізеді. Бірінші кеңесте ормандарды авиациямен күзету және орман шаруашылығына қызмет көрсету жөніндегі алдағы жұмыстар және осы жұмыстардағы өзара іс-қимыл мәселелері қаралады. Екінші кеңесте филиалдың аға бақылаушы-ұшқышының есебі тыңдалады, өткен маусымның қорытындылары шығарылып, орман иеленушілер филиалдың авиациялық жұмыстарды орындауы туралы ұйғарым жасап, оны орындаушыға тапсырады.

44. Орман иеленушілер мекемелерінде қорытынды кеңестер өткізілгеннен кейін өткен өрт қауіпі бар маусымдағы жұмыс нәтижелері туралы филиалдардың құжаттамасы Комитетте техникалық кеңесте қаралады.

4. Орындаушы филиалдарының жұмысын диспетчерлік басқаруды ұйымдастыру тәртібі

45. Орындаушы қызмет көрсететін аумақта авиациямен толассыз қарауылдауды қамтамасыз ету, өрттер байқалған күні оларды сөндіру жөнінде шаралар қолдану үшін мемлекеттік және жекеше орман иеленушілерде өртке қарсы қызметтердің іс-қимылын үйлестіріп отыратын диспетчерлік қызмет ұйымдастырылады.

46. Диспетчерлік қызмет барлық орман өрттерінің оқиғалары туралы орындаушы құратын республикалық диспетчерлік қызметке күн сайын ақпарат беріп тұрады.

47. Республикалық диспетчерлік қызмет республика бойынша орман өрттері туралы ақпаратты күн сайын жинауды және қорытуды ұйымдастырып, оны ведомствоға береді.

48. Республикалық диспетчерлік қызметтің жұмысына басшылықты орындаушының басшысы немесе басшының ұшу қызметі жөніндегі орынбасары не оларды алмастыратын тұлға, ал филиалдың диспетчерлік басқару пункттерінің жұмысына – филиал командирі жүзеге асырады. Республикалық диспетчерлік қызметтің техникалық басшысы бас диспетчер, ал филиалдың диспетчерлік басқару пунктінде – диспетчер болып табылады.

49. Диспетчерлік басқару пунктінің барлық нұсқаулары орман шаруашылығы мен ерекше қорғалатын табиғи аумақтар мекемелерінің өртке қарсы қызметтерінің орындауына жатады.

50. Диспетчерлік басқару пункттерінде күн сайын мынадай ақпарат:

1) кешке жақын:

әрбір филиал бойынша келесі күнге бастапқы деректер – метеорологиялық жағдай және ауа райының болжамы;

ӘК-нің ұшуға әзірлігі, ұшып шығу уақыты және ұшу мақсаты;

филиалдарда ұшуға әзір парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі қызметкерлерінің болуы;

күзетілетін аумақта жанып жатқан және сөндірілген өрттердің саны мен алқабы;

өрт сөндіруде жұмыс істеп жатқан парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі, орман күзеті қызметкерлерінің, тартылған жұмысшылардың саны және өрттерде өрт сөндірудің техникалық құралдарының болуы;

авиациялық құралдармен өрттерге тасып апаруға және келесі күні кері тасып әкелуге белгіленген адамдар мен өрт сөндіру техникасының саны;

филиалға қажет көмек;

2) күні бойына:

ӘК-нің түрі мен борт нөмірі, парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметінің борттағы қызметкерлерінің саны көрсетілген ұшу уақыты, ұшу сапарының мақсаты, маршруты;

көрсетілген ӘК келіп қонатын орын мен уақыт және олардың жұмыс істеуінің бұдан былайғы жоспары;

себептері және көмек көрсету шаралары көрсетіліп, ұшу сапарларының кідіруі немесе жүзеге асырылмауы;

әрбір өрттің орыны, ауданы, негізгі сипаттамалары, оны жою жөнінде қолданылған шаралар көрсетіліп, оның байқалған уақыты;

жанып жатқан өрттердің сипаттамалары көрсетіліп, оларды қарап көру деректері;

басқа филиалдардағы өрттерді сөндіру үшін парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметінің қызметкерлерін жіберу туралы баяндаулар;

басқа филиалдардан қосымша күштер мен құралдар келгені туралы, сондай-ақ парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі қызметкерлерінің және кәсіпорындар, мекемелер мен ұйымдар жұмысшыларының өрттерден қайтып оралғаны туралы хабарламалар;

орындаушының немесе орман иеленушінің араласуын қажет ететін төтенше оқиғалар мен басқа да жағдаяттар туралы ақпарат жиналады.

51. Диспетчерлік басқару пункті мен республикалық диспетчерлік қызметке келіп түсетін ақпарат арнайы схемалар мен кестелерде қорытылады.

52. Әлдеқандай ӘК-нің ұшу сапары кідіретіні немесе болмайтыны туралы деректер алған республикалық диспетчерлік қызметтің басшысы бұған түрткі болған себептерді жояды не авиакәсіпорын арқылы ӘК-ні шұғыл түрде ауыстыру туралы мәселені шешеді немесе көрші филиалдардың тиісті аумақты қарап көруі және белгіленген көлік жұмыстарын орындауы туралы нұсқау береді.

53. Сол күннің нақты жағдайларына байланысты республикалық диспетчерлік қызмет қосымша күштер мен құралдардың жетіспеу қатері төнген аудандарға оларды өрт қауіпі жоқ немесе ол болымсыз филиалдардан жібереді.

54. Өрт қауіпінің күшеюіне, орман өрттері санының көбеюіне қарай және филиалдарда бар өз күштері мен құралдары жетіспейтін жағдайда басқа филиалдардың резервтері сұралады.

5. Байланыс жүйесін ұйымдастыру тәртібі

55. Орындаушы филиалдарының ормандарды өрттерден авиациялық қорғау жөніндегі жұмысын қамтамасыз ету және олардың орман шаруашылығы мекемелері мен ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың өртке қарсы қызметімен бірлесіп жұмыс істеу үшін мынадай радио байланысы жүйесі ұйымдастырылады:

1) филиалдарға қызмет көрсететін ӘК әуе қозғалысына қызмет көрсететін органдармен (бұдан әрі - ӘҚО) тұрақты түрде радио байланысында болады. Авиациялық жұмыстардың белгілі бір түрін орындау кезінде байланыс, бақылау жасалмайтын әуе кеңістігіндегі ұшу сапарларын қоспағанда, радиостанцияның әсіре қысқа толқынды авиациялық диапазонының (бұдан әрі - ӘҚТ) немесе ӘК жауапкершілік аймағында ұшып жүрген ӘҚО қызметі арнасының қысқа толқынды диапазонының (ҚТ) жиілігінде жүзеге асырылады.

2) әрбір ӘК-нің филиалмен радио байланысы, бұл ретте екі бағыттағы корреспондент қолма-қол шақырылады, ал бортта филиал жиілігіне бапталған радиостанцияның дербес командалық ӘҚТ болмаған жағдайда осындай шақыруға қажеттілік туындағаннан кейін 10-15 минуттан кешіктірілмей жүзеге асырылады;

3) өрттер байқалғаннан кейін келесі күні ауыздықталмаған өрттерді сөндіру басшыларымен филиалдың радио байланысы;

4) ӘК өрт ауданында болған кезеңде өрттерді сөндіруде жұмыс істеп жатқан топтармен ӘК-нің радио байланысы;

5) филиалдың қызмет көрсетілетін барлық орман иеленушілермен және өзінің механикаландырылған командаларымен радио байланысы;

6) тиісті орман иеленушінің аумағы үстінде қарауылдау ұшу сапарын орындауы кезінде филиалдардың механикаландырылған командаларымен және қызмет көрсетілетін орман иеленушілермен ӘК-нің радио байланысы.

56. Орындаушының орталық радиостанциясының жабдықтары, филиалдардағы радиостанциялардың мөлшері мен түрлерін таңдау, жұмыс жиіліктері мен жұмыс кестесі филиалдардың жұмысы және ормандардың өртенуі туралы ақпараттың дер кезінде берілуін қамтамасыз етуді ескере отырып айқындалады.

57. Орындаушы, оның филиалдары орман шаруашылығын басқару органдарымен бір пункте орналасқан жағдайларда осы пункте ормандарды жерден күзетудің де, авиациямен күзетудің де радио байланысы жөніндегі қажеттіліктерін қамтамасыз ететін біріңғай диспетчерлік пункт ұйымдастырылады.

58. Орындаушының, орман иеленушілердің және қарауылшы ӘК арасында радио байланысы мынадай тәртіппен жүзеге асырылады:

1) ұшып шығатын күні осының алдында белгіленген уақытта филиалдың радиостанциясы циркулярлық байланыс сеансын өткізеді, онда ұшу уақыты нақтыланады, өздерінің аумақтарының жекелеген учаскелерін қарап шығу жөніндегі орман иеленушілердің тапсырымдары қабылданады, орман өрттерін сөндіру жөніндегі өзара іс-қимыл мәселелері шешіледі, сондай-ақ ұшу сапарларын кейінге қалдыру оқиғалары немесе циркулярлық байланыстың келесі сеансының уақыты жайында хабарланады;

2) қарауылшы ӘК ұшып шыққан сәттен бастап күзетілетін аумақтағы барлық командалық радиостанциялар "қабылдауда" толассыз жұмыс істейді, бұл ретте жердегі

радиостанциялар ӘК радиостанциясымен байланысты бақылаушы-ұшқыштың бұйрығы келіп түскеннен кейін ғана тоқтатады;

3) бақылаушы-ұшқыш күзетілетін аумақтағы радиостанциялардың бірімен жұмыс істеуі кезінде барлық қалған радиостанциялар осы жиілікте радиоалмасуды тоқтатады және оны бақылаушы-ұшқыш кезекті байланыс сеансын аяқтағаннан кейін ғана қалпына келтіреді;

4) ұшып шығып, биіктікке көтерілгеннен кейін бақылаушы-ұшқыш аумағының үстімен ұшып келе жатқан орман иеленушілермен радиостанция арқылы байланысқа шығады;

5) ормандағы өртті немесе өсімдіктер мен жануарлар дүниесі және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы Қазақстан Республикасы заңнамасының бұзылуын байқаған кезде бақылаушы-ұшқыш олар және оларды жою жөнінде қолданылған шаралар туралы хабар береді және өзінің бұдан былайғы іс-әрекетін орман иеленушімен келісіп алады;

6) ӘК басқа орман иеленушінің шекарасына таяп қалуына он минут қалғанда бақылаушы-ұшқыш оның радиостанциясымен байланыс орнатады.

59. Аумағының үстімен ұшып шығу аяқталғанда орман иеленушімен байланыс оның шекарасынан ұшып өткеннен кейін ғана тоқтатылады, бұл ретте бақылаушы ұшқыш осы радиостанциямен келесі сеанстың уақытын белгілейді.

60. Бортында радиостанциялар бар ұшақтар мен тікұшақтардың бақылаушы ұшқыштары ұшып бара жатып орындаушы филиалдарының радиостанциясымен және республикалық диспетчерлік қызметпен тікелей байланыс орнатады.

61. Орман өрттерін байқау немесе оларды сөндіру жөніндегі шаралар туралы хабарлар борттардан филиал диспетчері арқылы беріледі. Өрттер туралы радиограмма алғаннан кейін филиал диспетчері оны өзінің қарауындағы байланыс құралдарының көмегімен осы пункте орналасқан орман иеленушінің міндетіне қарай не орындаушыға дереу хабар береді.

62. Едәуір қашықтықта ұшып бара жатқанда және филиалмен ӘҚТ авиациялық диапазонда тікелей радио байланысы болмаған кезде хабарламалар беру әуеде байланыс орнату мүмкін болатын басқа ӘК көмегімен жүргізіледі.

63. Орман өрттері және оларды сөндіру жөніндегі шаралар туралы хабарламалар беру радио байланысы арқылы жүзеге асырылады.

64. Нақты жергілікті жағдайлар мен өрт ахуалына байланысты орман өрттері туралы хабарламаларды беру үшін сондай-ақ басқа ведомстволардың ұйымдары мен кәсіпорындарының радио және сым байланысы құралдары пайдаланылады.

6. Қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді ауа райы болжамдарын пайдалану тәртібі

65. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды орындау үшін орындаушы мемлекеттік метеорологиялық қызметтің қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді ауа райы болжамдарымен қамтамасыз етіледі.

66. Қызмет көрсетілетін аумақта ауа райының жағдайлары бойынша ормандағы өрт қауіпінің сыныбын анықтауды орман иеленуші филиал орналасқан пункттегі метеорологиялық станцияның деректері бойынша жүргізеді.

67. Бекітілген қарауылдау маршруттары бойынша ұшу сапарларын орындауды үйлестіріп отыру үшін ауа райының нақты жағдайы, өрт қауіпінің сыныптары және филиал қызмет көрсететін аумақта орналасқан барлық метеостанциялар бойынша түскен жауын-шашынның мөлшері туралы ақпарат пайдаланылады.

68. Ормандағы өртті сөндіру қызметтерінің жұмысын диспетчерлік басқару ұйымдастырылған филиалда ауа райының жағдайлары бойынша ормандағы өрт қауіпінің сыныбын есептеуді филиалдардың диспетчерлік басқару пункттері жүргізеді.

7. Орындаушының орман қорын авиациямен қарауылдауға дайындалу тәртібі

69. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды орындауға ведомствомен шартқа қол қойғаннан кейін орындаушы мынадай дайындық жұмыстарын жүргізеді:

1) орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарға орман иеленушілермен шарттар жасасу;

2) орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды орындау бойынша ұшу сапарларын орындауға авиакәсіпорындармен шарттар жасасу;

3) орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарға метеорологиялық қызмет көрсетуге шарттар жасасу;

4) филиалдар қызметкерлерінің жетіспейтін мөлшерін жинау және даярлау;

5) бақылаушы ұшқыштар мен парашюттік-өрт сөндіру және өрт сөндіру-десанттық қызмет қызметкерлерінің біліктілігін қуаттау, өрт сөндіру құралдарын пайдалану, орман өрттерін сөндіру тактикасы мен техникасы жөнінде жаттығу сабақтарын өткізу, қауіпсіздік техникасы бойынша зачеттер тапсыру;

6) парашюттік-өрт сөндіру және өрт сөндіру-десанттық қызмет қызметкерлерін медициналық куәландыру және олардың жаттығып ұшуы, секіру және сырғып түсу;

7) өрт сөндіру құралдарын, көлік пен байланысты, парашюттік-десанттық мүлік пен далалық жабдықтарды жұмысқа дайындау, олардың жетіспейтін мөлшерін сатып алу;

8) картографиялық материал әзірлеу;

9) механикаландырылған отрядтар мен қосымша жанар май құю пункттерін ұйымдастыру, жарылғыш материалдар қоймаларын әзірлеу, жарылыс жұмыстарын жүргізуге рұқсаттама құжаттамасын алу, жанар-жағар май мен жарылғыш материалдарды сақтау орындарына тасып алу;

10) филиалдарда және авиациямен өрт сөндіру станцияларында жаңа өндірістік мақсаттағы үй-жайлар мен құрылыстар, қызметтік үйлері, жатақханалар салу және барларын жөндеу, сондай-ақ қону алаңдарын салу;

11) жергілікті атқарушы органдардың қорғалатын аумақта орман өрттерінің алдын алу және олармен күрес жөніндегі жыл сайынғы іс-шаралар жоспарларын жасауына және орман иеленушілермен кеңестерге қатысу;

12) өртке қарсы профилактика.

70. Бақылаушы ұшқыштардың куәліктерін ұзартуды орындаушы жүзеге асырады.

71. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарда қолданылатын карталар өздерінің мақсатына қарай:

1) орман өрттері болып жатқан жерді дәлме-дәл анықтау және олармен күрес жөнінде шаралар қолдану үшін пайдаланылатын қарауылдық карталар;

2) ұшақ басқаруға арналған ұшу карталары;

3) орман өрттерінің схемаларын салуға, өрт сөндіру, сондай-ақ оларды өндірістік тапсырмаларды орындау кезінде өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылардың пайдалануы жөніндегі жұмыстарды жоспарлауға арналған орман өрттері карталары;

4) өндірістік тапсырмаларды орындау кезінде өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылардың жалпы бағдар ұстануына арналған облыстардың әкімшілік карталары;

5) орындаушы филиалдарының диспетчерлік басқару пункттеріндегі штаб карталары болып бөлінеді.

72. Жыл сайын өрт қауіпі бар маусым аяқталғаннан кейін филиалдардың барлық қарауылдық және ұшу карталары тексеріліп, кейіннен келесі өрт қауіпі бар маусымда пайдалануға олардың жарамдылығы және жаңа карталар жасау жөніндегі филиалдардың қажеттілігі анықталуға жатады.

73. Қызмет көрсетілетін ауданға ұшу және қарауылдау карталарын бақылаушы ұшқыштар әзірлеп, филиалдар орындайды. Филиалдағы ұшу және қарауылдау карталары топтамаларының мөлшері жоғары өрт қауіпі жағдайында ұшу сапарларын қамтамасыз етуді ескере отырып айқындалады.

74. Қарауылдау карталары ретінде масштабы 1:1000000 немесе 1:3000000 топографиялық карталар пайдаланылады. Картаның масштабы қызмет көрсетілетін ормандардағы орамдардың мөлшеріне және бағдар ұстану желісінің дамуына байланысты таңдап алынады.

75. Қарауылдау картасына шартты белгілермен:

1) филиал қызмет көрсететін аумақтың шекарасы;

2) орман иеліктері мен орманшылықтардың шекарасы, олардың атаулары;

3) орман иеленушілер мен орманшылықтардың кеңселері, өрт сөндіру аудандары;

4) орамдардың шекарасы мен нөмірлері;

5) орман күзеті қызметкерлерінің тұрғылықты жерлері;

6) хабарлармалар қабылдау пункттері;

7) өрт бақылау мұнаралары, мачталар;

8) орман өрт сөндіру станциялары мен авиациямен өрт сөндіру станциялары, қоғамдық өрт сөндіру бірлестіктерінің шоғырланған пункттері;

9) орман иеленушілердің радиостанциялары, аэродромдар, тікұшақтарға арналған қону алаңдары және қосымша жанар май құю пункттері;

10) электр желілері, табиғи және жасанды тосқауылдар мен жергілікті жерде болатын басқа да бағдарлар енгізіледі;

11) қарауыл картасына сондай-ақ экспедициялардың, іздестіру партиялары мен отрядтарының орналасқан жерлері, олардың жүру маршруттары енгізіледі;

12) картаға аумақтың жекелеген учаскелерінің өрт қауіпінің деңгейін сипаттайтын қосымша деректер енгізіледі.

76. Маневр жасау жоспары бойынша көрші филиалдарға көмек көрсететін филиалдарда осы филиалдардың аумағын қамтыған ұшу карталарының толық топтамасы болады.

77. Қарауыл карталары орман орналастыру жұмыстарының, аэрофототүсірімнің, орман патологиясын бақылаудың, ормандарды өртке қарсы жабдықтаудың материалдары бойынша және өткен жылғы басқа да өзгерістерді ескере отырып жыл сайын нақтыланып отырады.

78. Орман қорын авиациямен күзету және қорғау жөніндегі ұшу сапарларын жүзеге асыру барысында қарауыл картасы жергілікті жерге қатысты айқындалған қосымша бағдарлық егжей-тегжейлі мәселелермен нақтыланады.

79. Ұшу картасы ретінде масштабы 1:500 000 (М 1:100 000 қарауыл картасы жағдайында) немесе 1:1 000 000 (М 1:300 000 қарауыл картасы жағдайында) топографиялық карталары пайдаланылады.

80. Ұшу картасын әзірлеу оған шартты белгілермен қарауыл маршруттарын, филиал қызмет көрсететін аумақтың шекарасын, орман иеліктерінің шекарасын және қарауыл картасы планшеттерінің нөмірлерін көрсетіп (қоңыр түспен) олардың рамкаларын, сондай-ақ орман иеленушілер кеңселерінің орналасу пункттерін және авиациялық жанар-жағар майды қосымша құю пункттерін енгізумен тұжырымдалады. Филиал қызмет көрсететін орман иеленушілерінің саны көп бола қоймайтын аудандарда ұшу картасына сондай-ақ орманшылықтардың шекарасы мен олардың кеңселерінің орналасқан жері енгізіледі.

81. Ұшу карталары аумаққа көрші филиалдардың орналасқан жерлеріне ұшу сапарларының орындалуын есепке ала отырып әзірленеді.

82. Ұшу және қарауыл карталарына арнайы белгілер тушпен немесе фломастермен мұқият қойылады.

83. Орман өрттері карталары ретінде масштабы 1:100 000 арнайы топографиялық карталар пайдаланылады.

84. Штаб карталарын орындаушы және диспетчерлік басқару пункттері ұйымдастырылған филиалдар дайындайды және пайдаланады. Филиалдардағы штаб карталарын жүргізудің қарай филиалдың бақылаушы ұшқыштары айқандайды.

85. Штаб карталары ретінде масштабы 1:1000000 кем болмайтын карталар пайдаланылады, оларда:

- 1) орман иеленушілердің шекаралары және олардың кеңселері;
- 2) ӘК типтері мен саны, сондай-ақ өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар қызмет қызметкерлерінің саны көрсетілетін филиалдың орналасқан орны;
- 3) орман қарауылдау маршруттары;
- 4) ӘК-ға арналған әуежайлар және қону алаңдары;
- 5) механикаландырылған командалардың орналасқан жерлері және қосымша жанармай құю бекеттері;
- 6) орман иеленушілердің орман өрт сөндіру станциялары;
- 7) картаға ӘК-нің нақты орналасуы мен парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі қызметкерлерінің санын көрсететін белгілер қойылады, белгілер жағдайдың өзгеруіне қарай ауыстырылады.

8) өрттер байқалған кезде олардың пайда болған орындары өрттің пайда болған күні және оның нөмірі көрсетіле отырып қызыл түсті жалаумен белгіленеді.

9) сөндірілген өрттер көк түсті жалаумен белгіленеді.

86. Филиал қызмет көрсететін орман иеленушілердің қатысуымен алдағы өрт қауіпі бар маусымға дайындық мәселелері бойынша кеңес өткізу кезінде мынадай негізгі мәселелер қарастырылады:

- 1) өрттер туралы ақпарат алуды ұйымдастыру және алу тәртібі;
- 2) өртке қарсы күрес бойынша авиациялық және жердегі күштер мен құралдардың өзара іс-қимылы, орман шаруашылығы мемлекеттік мекемелері мен ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың тұрақты жұмысшыларының арасынан командалар ұйымдастыру, өртке қарсы күрес үшін қосымша резервтерді тарту тәртібі;
- 3) орман өртін сөндіруде, оларды қарауылдауда, жеке құрамның филиалға қайтуында өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшыларға көмек көрсетуді ұйымдастыру;
- 4) хабарламалар қабылдау пунктінде айыру белгілерін орнату;
- 5) вымпелдерді қабылдау тәртібі;
- 6) орындаушының күшімен және құралымен орман өрттерін жоюды және сөндіруді қуаттау;
- 7) тікұшақтар алаңдарын салу мен оларды пайдалану және авиациялық жанар-жағар май материалдарын (авиаЖЖМ) сақтау;

8) өткен өрт қауіпі бар маусымда ормандарды авиациямен күзету жұмысының да, жерден күзету жұмысының да кемшіліктері, оларды жою жолдарын анықтау және қызметтердің өзара іс-қимыл жасау мәселелерін шешу.

87. Филиалдар өрт қауіпі бар маусым басталғанға дейін мынадай іс-шараларды жүргізеді:

1) орман өрттерін сөндіру үшін орман иеленушілері бөлетін жұмысшылар командаларын дайындауды қамтамасыз етеді;

2) орман иеленушілерімен бірлесе отырып радиостанциялар орнату орындарын айқындайды және хабарламалар қабылдау пункттерін ұйымдастырады, оларға берілген шақыру және айыру белгілері, сондай-ақ хабарламаларды қабылдауға жауапты адамдардың лауазымы мен аты-жөні көрсетілген осы пункттердің тізімін алады;

3) орман иеленушілерімен бірге орман орналастыру материалдары бойынша өрт сөндіру аудандарында аумақтарды бөлуді жүргізеді, қарауылдау карталарын нақтылайды;

4) өткен кезеңдегі орман өрттерінің пайда болу себептерін және олардың таралуына әсер ететін жағдайларды талдайды;

5) экспедиция жұмысының аудандары және олардың маршруттары туралы мәліметтер алады;

6) орман иеленушілермен бірге өрт командаларының қай жерде және қандай құрамда ұйымдастырылуы керектігін анықтайды;

7) орман иеленушілермен бірге тікұшақтар алаңдарын салу мерзімдерін анықтайды және қосымша жанармай құю пункттерінің жұмысын ұйымдастырады;

8) орындаушы бекіткен ормандардағы өртке қарсы алдын алу жоспарына сәйкес дайындық жұмыстары кезеңінде өрттің алдын алу шараларын жүргізеді.

88. Өрт қауіпі бар маусым басталмас бұрын филиалдарда филиалдағы қолда бар орман өрттеріне қарсы күрестің барлық техникалық құралдарын пайдалануы бойынша парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру командалары қызметкерлерінің практикалық жаттығулары (оқытулары) және байланысты пысықтау жүргізіледі, оған орман иеленушілердің және аудан аумағында орналасқан басқа да кәсіпорындардың орман өрт сөндіру бөлімшелері қатысады.

Жаттығулар жеке құрамның дайындық деңгейін, сондай-ақ өртке қарсы жабдықтар мен байланыс құралдарының техникалық жағдайын және жұмысқа дайындығын анықтау мақсатында жүзеге асырылады.

8. Ормандарды авиациямен қарауылдауды өткізу тәртібі

89. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстар орман өрттерін дер кезінде байқау, орман тәртібін бұзушылықтарды, орман зиянкестері мен

ауруларының ошақтарын анықтау және оған жол бермеу мақсатында қызмет көрсетілетін орман аумағын әуеден жүйелі түрде бақылау болып табылады.

90. Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстар маршруттар бойынша жүргізіледі.

91. Өрт қауіпі бар маусымда филиалға ӘК әрбір түрі бойынша уақыт лимиті белгіленеді. Лимитті пайдалану және ұшу сапарларын жалғастыру кезінде орындаушы қосымша лимит бөледі.

92. Маршруттың бірінші аралап ұшуы әдеттегідей ӘК бортында орман иеленуші өкілінің болуымен ормандардың өртенуі басталғанға дейін жүргізіледі. Бұл ретте орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстар жүргізуге орман иеленуші мен филиалдың дайындығы тексеріледі және тұрақты авиациялық күзетті бастау қажеттігі нақтыланады.

93. Филиалға тұңғыш рет жіберілген бақылаушы-ұшқыштарды қатарға ұшқыштар құрамының ішіндегі аға лауазымды тұлға қосады. Орындаушының басшысы жаңадан тағайындалған бақылаушы-ұшқышты қатарға қосуды неғұрлым тәжірибелі бақылаушы ұшқыштардың біріне сеніп тапсырады.

94. Қатарға қосу ұшақты өзі басқару, өртті байқау және барлық белгіленген өндірістік құжаттаманы жүргізу элементтерін пысықтай отырып, филиалға бекітілген аумақ бойынша танысу ұшу сапарларын орындау жолымен жүргізіледі. Бақылаушы-ұшқыш курстарының түлектеріне дербес жұмыс істеуге рұқсат беру олар қатарға қосылу орындаушы бекіткен бағдарламасын өткеннен кейін жүргізіледі.

95. Ауа райына байланысты ормандағы өрт қауіпі жергілікті шәкіл бойынша анықталады.

96. Өрт қауіпі бес сынып бойынша сипатталады:

1) өрт қауіпінің бірінші сыныбы кезінде авиациямен қарауылдау жүргізілмейді, бірақ жанып жатқан өрттің жағдайын бақылау және өрт сөндіруші командаларға көмек көрсету үшін қысқа мерзімді ұшу сапарлары тағайындалады. Ауа райының жағдайларына байланысты орманда өрт қауіпінің орын алуымен және олардың күшеюіне қарай авиациямен қарауылдау қарқыны арта түседі;

2) өрт қауіпінің екінші сыныбы кезінде (болымсыз өрт қауіпі) жану басталғанға дейін қарауылдау бір күннен кейін жүргізіледі;

3) өрт қауіпінің үшінші сыныбы кезінде (орташа өрт қауіпі) болымсыз өрт қауіпі бар күндері өрт кезеңінің тууы немесе өрттердің орын алуы күн сайын бір мәрте қарауылдау үшін негіз болып табылады;

4) өрт қауіпінің төртінші сыныбы кезінде (жоғары өрт қауіпі) орташа өрт қауіпі бар күндері өрт кезеңінің тууы немесе өрттердің орын алуы күн сайын екі мәрте қарауылдау үшін негіз болып табылады;

5) өрт қауіпінің бесінші сыныбы кезінде (төтенше өрт қауіпі) жоғары өрт қауіпі күндері өрт кезеңінің тууы немесе өрттердің орын алуы күн сайын үш мәрте қарауылдау үшін негіз болып табылады.

97. Бұдан бұрын байқалған, бірақ әлі сөндірілмеген өрттерді қарап көріп, оларды сөндіру жөнінде шаралар қабылдау үшін ұшу сапарлары өрт қауіпінің сыныбына қарамастан оларды толықтай жойғанша жүргізіледі.

98. Қарауылдау мөлшерінің саны желдің жылдамдығының секундына сегіз метрден асқан кезде, сондай-ақ демалыс және мереке күндері халықтың орманға көптеп келуі кезінде ұлғаяды.

99. Қарауылдау мөлшерінің саны бүкіл қызмет көрсетілетін аумақта да, оның бөліктерінде де ауа райының өзгеруіне және жауын-шашынның болуына қарай төмендейді.

100. Авиациямен қарауылдауға ұшу орман иеленушілермен келісілетін орындаушы бекітетін кесте бойынша жүргізіледі.

101. Орман өрттері болып жатқан жерлерге жұмысшылар мен өрт сөндіру құралдарды жеткізуге байланысты ұшу сапарлары ормандардың жануы қарқын алған кездері күндізгі мезгілде жүзеге асырылады.

102. Қарауылдау мөлшерінің санын диспетчерлік басқару пункттері белгілейді және оны филиалдарға хабарлайды. Нақты орман өрті жағдайына қарай филиалдың бақылаушы ұшқышы диспетчерлік басқару пункттерімен келісім бойынша ұшу уақытын және қарауылдау мөлшерінің санын өзгертеді.

Егер филиалдардың жұмысын диспетчерлік басқару енгізілмеген болса, ұшу сапарлары және қарауылдау мөлшерінің саны туралы шешімді Орындаушы қабылдайды.

103. Орманды авиациямен қорғауды үздіксіз жүргізуді қамтамасыз ету мақсатында филиалдың бақылаушы ұшқышы жалға алынған ӘК-нің ресурстары туралы ақпаратқа ие болады, регламенттік жұмыстар кезеңінде ӘК-және экипаж мүшелерін ауыстыруды жүзеге асырады. ӘК тұрып қалған жағдайда филиалдың бақылаушы ұшқышы оны ауыстыру жөнінде шаралар қабылдап және бұл туралы республикалық диспетчерлік қызметке баяндайды.

104. Қарауылдауға ұшуға дейін бақылаушы-ұшқыш ӘК командиріне (бұдан әрі - ӘКК) орман өртінің болып жатқан жерін хабарлап, оларды тексеру, адамдар мен жүктерді жеткізу тәртібін келіседі.

105. Қарауылға ұшу сапарында бақылаушы ұшқыштың штурмандық есеп үшін керек-жарақтары, тиісті карталары, өндірістік құжаттама карталары, жерге лақтыру үшін дайындалған вымпелдері болады.

106. Өрт сөндіруші парашютшілермен немесе өрт сөндіруші десантшылармен ұшу сапары кезінде бақылаушы ұшқыш ӘК-ге отырар алдында оларда ақаусыз орман өрттерін сөндіру жабдықтарының, байланыс құралдарының, аспа жабдықтарының,

қорғаушы құралдардың, жеке санитариялық пакеттердің, сондай-ақ тамақтану қорларының, ақша қаражатының және осы аудандағы жұмыс жағдайында өндірістік тапсырмаларды орындау үшін қажетті арнайы киімдердің болуын тексереді.

107. Авиациямен қарауылдау бағыты бойынша ұшу сапарлары және өрт болған жерлерге ұшып келу болымсыз немесе орта биіктікте ӘК-нің осы типінде көліктік ұшу үшін белгіленген крейсерлік жылдамдықта жүргізіледі.

108. Қарауылдап ұшу сапары Заң талаптарына сәйкес орындалады.

109. Ұшу сапары кезінде бақылаушы-ұшқыш белгіленген бағыт бойынша ұшақты жүргізуді жүзеге асырады, қызмет көрсетілетін аумақтарда түтіннің пайда болуына, орманның сақталуының санитариялық жағдайына тұрақты бақылау жасайды.

110. Түтінді байқағаннан кейін бақылаушы ұшқыш түтін шыққан жерге қарай ұшу үшін бағытты өзгерту туралы ұшқышқа тапсырма береді және бұрылу уақыты мен орнын, сондай-ақ жаңа курсты борт журналға жазады. Түтін пайда болған орын байқалған сәттен бастап және олармен жұмыс аяқталғанға дейін (вымпелдерді жерге лақтыру) борт журналда ұшу сапарының басты элементтерінің өзгеру орны мен уақыты (курсы, биіктігі, жылдамдығы), сондай-ақ өрт және істелген жұмыстар туралы мәліметтер (кесте жасау, парашютшілерді түсіру, радио арқылы мәлімет беру) жазылады.

111. Өртке нақты пеленгілер екі бағдардан, онда пеленгілер олардан 45° төмен немесе 135° аспайтын бұрышта қиылыспайтын есеппен алынады. Есептің дәлдігі үшін алынғандардың біреуіне кері немесе қосымша бағдар үшін үшінші пеленг алу ұсынылады.

112. Бақылаушы-ұшқыш өрт болған орынды анықтау дұрыстығына көз жеткізгеннен кейін ғана бағыт бойынша ұшу сапарын одан әрі жүргізеді.

113. Экипаж өрт болған орынды нақтылау үшін жанар-жағармайдың немесе ұшудың санитариялық нормаларының жеткіліксіздігінен кешігуге болмайтын жағдайларда бақылаушы-ұшқыш өрт болған жерге екінші рет ұшып келіп, оның орнын нақтылайды.

114. Әуеден өрттің түрін анықтауға мынадай белгілер қызмет етеді:

1) төменгі өрт – ағаштардың астында немесе ашық жерде от жанып жатады, өрт алабының нысаны созыңқы, шекарасы ирелеңкі болып келеді, ағаштар астындағы от әдетте ойдым-ойдым болып көрінеді, түтін түсі ақшыл:

2) жоғарғы өрт – өрт алабы тым созыңқы, ағаштардың жанып жатқан діңдері көрінеді, от алты жүз метрден биіктіктен жақсы көрінеді, түтін түсі қою;

3) шымтезек немесе жерасты өрті – таяуда пайда болған өрттің шекарасы нашар байқалады, түтін өрттің бүкіл алабында жоғары көтеріледі, от көрінбейді; ескі өрт орнында жанып кеткен алқап шекарасы жақсы байқалады, түтін өрттің шет аймақтары бойынша шоғырланған, құлап қалған ағаштар көп, от көрінбейді.

115. Өрт болған жерді және оның түрін белгілей отырып бақылаушы-ұшқыш айналып ұшып шығады және жай қарындашпен бағдар бойынша қарауылдау картасына өрттің шекарасын белгілейді. Егер өрт алаңы картаның масштабында жарты шаршы сантиметрден кем болса, онда оның орнын нүктемен белгілейді.

116. Өрт болған алаңдар палеткамен анықталады. Картада орындары нүкте арқылы көрсетілген өрт алаңдары көзбен шамалау арқылы анықталады. Алаңдарды анықтауда жіберілетін қателіктер отыз пайыздан аспайды.

117. Өрт алаңы және оның түрі анықталғаннан кейін орамдық желілер, елді мекендер, өзендер, көлдер, жолдар, соқпақтар және басқа да бағдарлар көрсетіліп өрт орнынан хабарлама немесе оның сызбасы жасалады.

118. Сызба бояу қарындаштармен (фломастерлермен) жасалады, бұл ретте көгілдір түспен - өзен, көл, батпақтар, қоңырмен - жолдар, жасылмен - орамды желілер, қарамен желдің бағыты (арнайы сызықпен) және елді мекендердің (бағдарлар) атауы көрсетіледі.

Сызбада қызыл түспен өрттің шекарасы көрсетіледі немесе оны дөңгелектеп белгілейді (егер өрттің мөлшері елеулі мөлшерде болмаса). Оттың таралу бағыты қызыл сызықпен көрсетіледі.

Сызбада картада жоқ қосымша бағдарлар, сондай-ақ жалынды тоқтату үшін қолдануға болатын табиғи тосқауылдар көрсетіледі және өртті сөндіру тактикасы бойынша ұсыным беріледі.

119. Өрт схемасын жасағаннан кейін Заң талаптарына сәйкес ұшу биіктігі өртті нақтылап қарау үшін төмендетіледі, бұл орайда бақылаушы - ұшқыш:

1) өртеніп жатқан орманға сипаттама жасайды (құрамы, толымдығы, жас тобы – жас, орта жастағы, пісіп-жетілген), егер өрт орман көмкермеген алаңда болса, онда оның санаты көрсетіледі;

2) өртте жұмысшылардың бары немесе жоқтығы көрсетіледі;

3) өрттің қарқындылығы анықталады, схемаға енгізілетін қосымша деректер анықталады.

120. Төменгі өрттердің қарқындылығын анықтауға мынадай белгілер қызмет етеді:

1) өрттің қарқындылығы күшті болған жағдайда жалын екі жүз метр жоғарыдан және өрттің барлық шебі бойынша көрінеді;

2) өрттің орташа қарқындылығы кезінде жалын екі жүз метрден жоғары биіктікте өрт шебінің жекелеген учаскелерінде ғана көрінеді;

3) қарқыны баяу болған кезде от екі жүз метр биіктіктен байқалмайды.

121. Өртті қарау кезінде бақылаушы-ұшқыш норматив бойынша техникалық құралдар мен жұмыс күштерінің қажеттілігін, сондай-ақ сол жағдайдағы өртті сөндіру тактикасы мен техникасын анықтайды. Бұл орайда күштер мен құралдар келіп жеткенше өрттің таралу ықтималдығын ескеру керек.

122. Бақылаушы-ұшқыш қарауылдауды орындау кезінде ӘК бортынан радио арқылы өрт және оны сөндіру жөніндегі қабылданған шаралар туралы шұғыл түрде филиалға бұл хабарламаларды диспетчерлік басқару пунктіне беру үшін хабарлайды. Әрбір өртке бөлек хабарлама жасалады.

123. Аумағында өрт байқалған орман иеленушімен радио байланысы болған кезде бақылаушы-ұшқыш оған өрт туралы хабар береді. Бұл жағдайда хабарлама жасалмайды.

124. Егер орман иеленушімен радио байланысы болмаса, бақылаушы-ұшқыш жасалған хабарламаны өртке жақындауға неғұрлым қолайлы жердегі ең жақын хабарлама қабылдау пунктіне тастайды.

Егер ұшу сапарының одан кейінгі бағыты орман иеленушінің немесе орманшылық кеңсесінің маңынан өтетін болса, бақылаушы-ұшқыш оларға өрт шыққан жерді, оның сипаттамасы мен оны сөндіру жөніндегі шараларды көрсетіп, хабарламаның көшірмесін тастайды.

125. Өсімдіктер мен жануарлар дүниесі және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы Қазақстан Республикасының заңнамасын бұзу байқалған кезде бақылаушы-ұшқыш оларды тоқтату шараларын қолданады:

1) егер тәртіп бұзушылық орман өртінің пайда болуына тікелей әсер етпейтін болса, ұшу сапары ақталғаннан кейін тиісті орман иеленушіге ол туралы хабар беру қажет;

2) егер анықталған тәртіп бұзушылық салдарынан орман өрті шықса, тәртіп бұзушылықты тоқтату туралы хабар беру үшін дыбыс тарату станциясын пайдалану қажет;

3) тәртіп бұзушылықты тоқтату және тиісті хаттама ресімдеу үшін жерге парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметінің қызметкерін түсіру керек;

4) тікұшақпен қарауылдау кезінде және қону мүмкін бола қалған жағдайда тәртіп бұзушылықты тоқтатып, тәртіп бұзушыларды жауаптылыққа тарту шараларын дербес қабылдау қажет.

126. Барлық орман тәртібін бұзушылықтар жайында бақылаушы-ұшқыш орман иеленушіге хабарлайды.

127. Орман тәртібін бұзушылықтың көп мөлшері байқалатын кезеңдерде олардың алдын алу және олармен күрес жөнінде арнайы ұшу сапарлары жасалады. Мұндай ұшу сапарларына орман иеленушілер, жергілікті атқарушы және құқық қорғау органдарының өкілдері қатысады.

9. Орман өрттерін сөндіруді ұйымдастыру тәртібі

128. Парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметінің негізгі міндеті орман өрттерін сөндіру алыс орналасқан аудандарда өрт байқалғаннан кейін өрт

айтарлықтай үлкен алаңға таралып үлгермеген кезде шамалы уақыт ішінде сөндіру болып табылады.

129. Жердегі күштер келіп жеткенше өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар командалары жоя алмайтын немесе таралуын тоқтата алмайтын едәуір алаңды қамтыған өрттерді сөндіру үшін оларды жерге түсірудің қажеті жоқ.

130. Ірі орман өртіне қарсы күрес үшін өрт сөндіруші парашютшілер мен десантшыларды пайдалану орындаушы басшылығының мақұлдауымен және әрбір жекелеген жағдайда мынадай мақсаттарда:

1) жердегі күзет қызметкерлері жетпеген жағдайда мұндай өрттерді сөндіруге тартылған жұмысшылар бригадаларына басшылық жасау үшін немесе арнайы дайындықты қажет ететін жұмыстарды жүргізу үшін (жарылғыш материалдардың көмегімен қоршау жолақтарын төсеу) пайдалануға жол беріледі, бұл ретте жаңадан пайда болатын шағын от орындарын сөндіру үшін филиалда күштердің жеткілікті мөлшері қалады;

2) жердегі сөндіруші күштер келгенге дейін объектілер немесе құнды екіпелерге қауіп төндіретін өрт бөлігінің таралуын бөгеу үшін;

3) механикаландырылған командалардың техникалық құралдарымен өрттерді сөндіру кезінде жүргізіледі.

131. Шарттар бойынша қызмет көрсетілмейтін ормандарда өрттерді сөндіру үшін өрт сөндіруші-парашютшілер мен өрт сөндіруші-десантшылар жерге, мұндай өрттер шарт бойынша қызмет көрсетілетін орманға ауысып жатқан немесе олар елді мекендерден немесе көлік жолдарынан айтарлықтай алыс болған, мұндай шаралар қызмет көрсетілетін аумақтағы өртті сөндіруге залал келтірмей қолданылатын жағдайларда түседі.

132. Өрт қауіпі бар кезеңнің барлық күнінде (сенбі және жексенбі күндерін қоса алғанда) парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметінің қызметкерлері орман өрттерімен күрес жөніндегі тапсырманы орындау үшін шұғыл түрде ұшып шығуға дайын жағдайда болады.

133. Орманды авиациямен күзету бойынша ұшу сапары күндерінде ұшуға тағайындалмаған өрт сөндіруші парашютшілер мен десантшылар ұшу сапары аяқталғанға дейін филиалда кезекшілікте болуға міндетті. Бұл ретте олар тек осы филиалдың аумағына ғана, сол сияқты басқа филиал аумағына да ұшуға дайын болады.

Өрт сөндіруші-парашютшілер мен өрт сөндіруші-десантшылар командаларының жоғарыда көрсетілген жағдайлардың кез келгеніне ұшу дайындығы он бес минуттан көп уақыт алмайды.

134. Өрт сөндіру үшін парашюттік және десанттық-өрт сөндіру қызметінің қызметкерлерін түсіру бақылаушы ұшқыштың жазбаша тапсырмасы бойынша жүргізіледі, ол өрт сөндіруші парашютшілер мен десантшыларды түсірудің

орындылығы және қажеттілігі туралы жеке дара шешім қабылдайды, түсірілетін топтың санын анықтайды, өрт сөндіру басшысын тағайындайды.

135. Өрт сөндіруші парашютшілер немесе өрт сөндіруші десантшылар ӘЖ жақсырақ бағдар ұстанып, қону алаңынан өртке барар жол белгілеу үшін өртке жақындап келген биіктіктен өртті және оған жапсарлас аумақты қарап көреді.

Өрт сөндіру басшысы өртке қарсы күрестің негізгі тактикалық сызбасын белгілейді. Осы уақытта бақылаушы-ұшқыш өрттің сызбасын жасайды. Сызбаларды бақылаушы-ұшқыш орман өртінің картасында немесе хабарлама бланкісінде жасайды.

136. Ұшу биіктігін төмендетіп, өрт орнын егжей-тегжейлі қарағаннан кейін бақылаушы-ұшқыш жерге түсірілген топтың басшысымен бірге орман өртін сөндіруді ұйымдастыру тәртібін анықтайды.

137. Тікұшаққа отырғызу және одан түсіру, әсіресе тікұшақ бір жерде асылып тұрған кезде жылдам әрі ұйымшылдықпен жүргізілуі тиіс. Десант операцияларының нақты болуы үшін өрт сөндіруші әрбір десантқа олардың тікұшақта алатын орнына байланысты оған міндеттемелер ауқымы бекітіледі. Сондай-ақ тікұшақта өртке қарсы жабдықтарды тиеу, түсіру тәртібі және олардың орны нақты белгіленеді.

138. Жерде және бір жарым метр биіктікке дейін ауада бір орында асылып тұру тұру кезінде ауыр тікұшаққа жүк тиеу кезінде ұшуға тағайындалған өрт сөндіруші десантшылардың жартысы (жұмыс нөмірінің тәртібі бойынша алғашқылары) тікұшаққа кіреді, ал қалғандары жүктерді беріп тұрады. Алдымен кіре беріс есіктен алысқа жиналатын жүктер беріледі. Жүктерді тиеу аяқталғаннан кейін барлық өрт сөндіруші десантшылар өздерінің орындарына жайғасады. Жүк түсіру кері тәртіппен жүргізіледі.

139. Түсіру құралының көмегімен жүктерді түсіргенде алдымен кіреберіс есік алдында отырған өрт сөндіруші десант, оның артынан оң борттағы қарсы отырған десант түсіріледі. Осыдан кейін қалған десанттар орналасу тәртібіне байланысты алдымен есікке жақын жатқан және одан әрі орналастырылған жүктерді түсіреді. Бұдан бұрын түсірілген десанттар жүктерді жерде қабылдайды. Тікұшақтың есігі ашық кезде қызметкерлер құралдардың көмегімен тікұшақтан құлап кетпеу үшін сенімді түрде сақтандырылады. Жүктер түсірілгеннен кейін қалған өрт сөндіруші десантшылар түсіріледі.

140. Бір жерде асылып тұрған тікұшаққа тиеу кері тәртіпте жүргізіледі.

141. Тиеу-түсіру жұмыстарының қажетті жылдамдығы мен нақтылығын қамтамасыз ету үшін өрт қауіпі жоқ күндері арнайы жаттығулар жүргізіледі.

142. Бір жарым метрден астам биіктікте бір жерде асылып тұрған тікұшаққа отыру және одан түсу арнайы дайындықтан өткен қызметкерлер үшін ғана жүргізіледі.

143. Болымсыз өрттерді сөндіру кезінде бақылаушы-ұшқыш өрт сөндіруші десантшылар өртті сөндіріп болғанша, одан кейін оларды өрт болған жерден алып кетуге қосымша ұшу сапарын жасамау үшін өрт ауданындағы алаңда тікұшақты кідірте тұрады.

144. Шалғай аудандарда өртті сөндіру үшін түсірілген парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі жұмысшыларының командалары (топтары) қарауылшы ӘК-мен, сондай-ақ өрт сөндіруге қатысушы жұмысшылармен байланыс жасап тұруы үшін радиостанциялармен қамтамасыз етіледі.

Елді мекендерге жақын өртті сөндіру кезінде түсірілген топтарды радиостанциялармен қамтамасыз ету бақылаушы-ұшқыштың қалауы байланысты жүргізіледі.

145. Егер өрт ол байқалғаннан кейін екінші күні сөндірілмесе, оны сөндіруде жұмыс істеп жатқан командаға (топқа) филиалмен байланыс жасап тұру үшін радиостанция беріледі.

146. Топтар түсірілген орнынан ұшар алдында бақылаушы-ұшқыш топтың барлық мүшелерінің қолайлы қонғанына және жүктерді қабылдағанына көз жеткізеді.

Қонған алаңнан кету кезінде бақылаушы-ұшқыш олардың өртке қатысты орналасқан жерін қосымша бағдарлау үшін топ үстімен өрт бағытына қарай ұшып өтеді.

147. Өрт сөндіруші-парашютшілердің немесе өрт сөндіруші-десантшылардың қайсы бірі жарақаттанған жағдайда бақылаушы-ұшқыш зардап шеккендерге көмек көрсету үшін шаралар қолданып, болған оқиға туралы филиал мен орындаушыға хабарлайды.

148. Орман иеленушілер мен орман шаруашылығы мемлекеттік мекемелерінің немесе ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың қызметкерлері парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі қызметкерлерінің жерге түсу кезінде жарақаттануы туралы хабарламаны алғаннан кейін зардап шегушілерге өздерінің қолындағы барлық құралдармен не жергілікті билік органдары немесе басқа ведомстволардың кәсіпорындары арқылы көмек көрсетеді.

149. Орман өртін сөндіру басшысы отқа қарсы күрес жөнінде өткізілетін іс-шаралардың дұрыстығын, орман өртін сөндіру жетістігін және еңбек қауіпсіздігі мен оны қорғау талаптарының сақталуын қамтамасыз етеді.

Орман өртін сөндіру басшысы өрттің сөндірілгені туралы шешімді өрттің қайта тұтану қауіпі және одан әрі қарауылдау қажеттілігі жоқтығына көз жеткізгеннен кейін ғана қабылдайды.

150. Егер өртке жерден күштер жіберілген жағдайда орман иеленуші өртті сөндіру басшысының міндетін мемлекеттік орман және ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды күзету қызметкеріне жүктейді, бұл кезекте өртті толық сөндіруге және қарауылдауға өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылардың қатысуы туралы мәселе орман иеленуші мен филиалдың бақылаушы-ұшқышы бірге шешеді.

151. Парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметінің қызметкерлері өрт болған жерден тікұшақтармен немесе жердегі көлікпен әкетіледі.

152. Егер өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылар өрттен жаяулап кететін болса, олар өрт болған жақын маңда ашық кеңістікке бақылаушы ұшқышқа өздері кеткен бағытты көрсететін қайың немесе қабығы аршылған сырықтардан жебе түрінде белгі қойып кетеді. Жол жүріп бара жатып бағыт-бағдарды жоғалтып алған жағдайда топ радио байланысы болмаған кезде от жағады және ӘК ұшып келгенде оған көмек көрсету туралы белгі беріп, бұл үшін қолда бар құралдарды немесе қол астындағы материалдарды пайдаланады.

153. Топ филиалға өрт болған жерден оралғаннан кейін парашют, өртке қарсы және дала жабдықтары мен құрал-саймандарының материалдық бөлігі тексеріледі, жөнделіп, жұмысқа толық дайындық күйге келтіріледі.

154. Орындаушы құрған парашюттік-өрт сөндіру және десанттық-өрт сөндіру қызметі қызметкерлерінің резерві командаларына аға бақылаушы- ұшқыш басшылық етеді. Резерв жұмысына жедел басшылықты республикалық диспетчерлік қызмет жүзеге асырады.

155. Өрт болған жерге резерв командаларын жеткізуге ұшу сапарлары үшін оларға парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшыларды түсіру және жүктерді лақтыру үшін жабдықталған жалға алынған ӘК-лер бекітіледі.

156. Өрт сөндіруге арналған техниканы жеткізу үшін ауыр тікұшақтар пайдаланылады.

Тікұшақтар тарту туралы шешімді орындаушы қабылдайды.

157. Резерв командаларының арқаға ілетін бүріккіштері, қол және жеңіл өрт құрал-саймандары болады және ұшып шығу кезінде ұшақ бортында мынадай өрт сөндіру құралдары болады:

1) далалық жабдықтар;

2) командалардың ұшақтармен және жергілікті филиалдармен байланысуы үшін радиостанциясы;

3) белгі беру ракеталары бар ракета ататын тапаншалар;

4) үрмелі резеңке қайықтар;

5) мылтықтар.

158. Әрбір өрт сөндіруші-парашютші мен өрт сөндіруші-десантшының бес тәулікке арналған азық-түлік қоры болады, жерге түсірілетін топ басшысының топтың жол жүруін және тамақтануын қамтамасыз ету үшін ақшалай сомасы болады.

159. Резервтің жеке құрамы барлық өрт қауіпі бар кезең ішінде күн сайын орман өртін сөндіру үшін жедел шақырту күту кезекшілігін атқарады.

Резервтің жеке құрамына демалыс күндер әрбір жеке жағдайда республикалық диспетчерлік қызметтің келісімі бойынша беріледі.

160. Резервтің аға бақылаушы-ұшқышы ұшу кезінде ұшу сапары кезеңінде бірнеше орман өртін сөндіруге көмек көрсету қажеттігінің тууы мүмкін деген есеппен ӘК

бортына өрт сөндіруші-парашютшілердің (өрт сөндіруші-десантшылардың) мүмкіндігінше көп мөлшерін алады.

161. Орман өрті жерлеріне тиісінше өрт сөндіруші-парашютистер мен өрт сөндіруші-десантшыларды қондыру үшін ӘК ұшу сапарлары барынша қысқа мерзімде командаларды жеткізуді қамтамасыз ететін маршрут бойынша трассадан тыс жүргізіледі.

162. Резервтегі командаларды жеткізу жөніндегі тапсырмалар жедел сипатта болады және өтінім түскен сәттен бастап бір сағаттан кешіктірілмей ӘК-мен орындалуға жатады.

163. ӘК ұшып шығып, биіктік алғаннан кейін резервтің аға бақылаушы-ұшқышы диспетчерлік басқару пунктімен байланыс орнатады және оны оған көрсетілген мерзімде барлық ұшу кезінде кезең-кезеңімен қолдайды.

164. Көмек сұраған филиал аумағына жеткен кезде осы филиалдың орналастыру пунктімен радио байланыс орнатылады. Егер филиалдың ӘК-сі осы уақытта ұшу сапарында болса, онымен тікелей радио байланыс орнатылады.

165. Резерв командасының түсірілуі туралы рация бойынша жергілікті филиалға және диспетчерлік басқару пунктіне хабарланады.

166. Резерв командалары түсірілген филиалдың бақылаушы-ұшқышына оларды орман өртіндегі жұмыс кезінде барлық қажеттіліктермен қамтамасыз ету және орналастыру орнына оралуға көмек көрсету жүктеледі.

167. Резервтің өрт сөндіруші-парашютистері мен өрт сөндіруші-десантшылары олар күресу үшін түсірілген орман өртін сөндіру жөніндегі тапсырманы орындағаннан кейін осы филиалдың аумағындағы басқа да өрттерді сөндіруге тек республикалық диспетчерлік қызметтің келісімі бойынша жіберіледі.

168. Тікұшақтан парашютпен секіруді және одан түсуді резервтің өрт сөндіруші-парашютистері мен өрт сөндіруші-десантшылары резервтің аға бақылаушы-ұшқышы берген тапсырма бойынша, ал олардың филиалдардағы жұмыс кезеңінде тиісті филиалдардың бақылаушы-ұшқыштары берген тапсырма бойынша орындайды.

169. Резервтің аға бақылаушы-ұшқышы диспетчерлік басқару пунктімен келісім бойынша ұшу сапарында байқалған басқа да өрттерге түсіреді.

170. Маневр жасау кезінде резервтегі адамдарды, техникалық құралдарды және ӘК бағыттау орындаушының нұсқауы негізінде жүргізіледі.

10. Жанып жатқан орман өрттерінің жай-күйін бақылау тәртібі және оларды жою жөніндегі шаралар

171. Филиал қызмет көрсететін аумақта пайда болған әрбір орман өртінен кейін ол байқалғаннан сәттен бастап және ол толық сөндірілгенге дейін ауадан бақылау белгіленеді.

172. Әрбір кезекті қарауылдау ұшу сапарының алдында бақылаушы ұшқыш ӘК командирімен бірге жанып жатқан өртті қарау кезектілігі мен мақсатын, сондай-ақ қарау кезіндегі ұшу сапарының режимін белгілейді.

173. Ауыздықталған өртті қарау кезінде бақылаушы ұшқыш өрттің шет аймағы бойынша түтіндеп жатқан жерлерге (өртеңіп немесе түтіндеп жатқан ағаштың түптері, діңдері, ағаш қалдықтарының үйінділері), өрттің қайта басталуы және таралу мүмкіндігі тұрғысынан оның қауіптілік дәрежесі мен өрт орнында оны толық сөндіру үшін қалған адамдардың болу-болмауына басты назар аударады.

174. Өртті айналып ұшып өту қажеттілігін бақылаушы ұшқыш өрт сөндіруші басшыдан алған ақпараттың негізінде белгілейді. Егер өрт сөндіру басшысымен байланыс орнатылмаған болса, бақылаушы-ұшқыш жанып жатқан өртті әдеттегідей күн сайын қарап шығады.

175. Әрбір қарап шығу кезінде қарауылдау картасына өрттің шекарасы белгіленеді және өрттің таралу үрдісін анықтауға мүмкіндік беретін қарау күні мен алаңы көрсетіледі.

176. Жанып жатқан орман өрттерін қарау кезінде бақылаушы-ұшқыш өрттің негізгі таралу бағытын, жекелеген өртену орындарының, өртке қатысты аса қауіпті учаскелердің болуын анықтауы тиіс және мүмкіндігінше өрт сөндірумен шұғылданушы жұмысшылар мен техникалардың, өрт жиегі бойынша олардың ара-қашықтығының дұрыстығын айқындау мақсатында олардың болуын анықтайды.

177. Бақылаушы-ұшқыш өрттің егжей-тегжейлі сұлбасын жасайды және оны өрт сөндіру басшысына лақтырады. Мұндай сұлба сол сияқты орман иеленушінің тиісті өтінішінің болуы кезінде немесе өрт сөндіруші басшының сұрау салуы бойынша жасалады.

178. Орман өртінің схемасы осы Қағидалардың талаптарына сәйкес ірі масштабта жасалады және толық, көрнекі және шынайы сұлба болып табылады. Оның мақсаты - өрт сөндіру басшысына жағдайды дұрыс бағалау және өртті тез сөндіру үшін іс-шаралар белгілеу мүмкіндігін қамтамасыз ету.

179. Жанып жатқан орман өрттерін қарау кезінде бақылаушы-ұшқыш сондай-ақ өртте жұмысшылармен, азық-түлікпен, өрт сөндіру құралдарымен көмек көрсету қажеттілігін анықтайды және оны көрсетеді.

180. Тікұшақтан орман өртін қарау кезінде бақылаушы-ұшқыш бортқа өрт сөндіру басшысын және өртке қарсы қызметінің өкілін алады, бұл ретте өрттің сұлбасы олардың қатысуымен жасалады.

181. Орман өртін сөндіру басшысымен байланыс радио арқылы, дыбыс тарату станциясының немесе белгі беру ракеталарының, сондай-ақ қол астындағы материалдардан жерге қойылған белгілердің көмегімен жүзеге асырылады.

Бақылаушы-ұшқыш дыбыс тарату станциясы бойынша берілген өзінің хабарында немесе вымпелмен тасталған жазбахатта қойылған сауалға жауап жерден қандай белгімен берілетінін көрсетеді.

182. Өртте орын алатын жағдайды неғұрлым дұрыс бағалау, қосымша жұмысшылардың қажеттілігін анықтау үшін бақылаушы-ұшқыш ӘК жерге келіп қонған кезде өртті сөндіру барысымен мезгіл-мезгіл тікелей өзі танысады, отпен күрес жөнінде жүргізіліп жатқан іс-шаралардың тиімділігін бағалайды және осының негізінде өртке қарсы іс-шараларды өрт сөндіру басшысымен келіседі.

183. Ірі орман өрті ауыздықталғаннан кейін бақылаушы-ұшқыш оны қарауылдау қалай жүзеге асырылып жатқанын бақылайды және оның шекарасы бойынша өртті айналып ұшып шығады.

184. Өрт жиектерінің жануы қайта басталған учаскелер байқалған кезде бақылаушы ұшқыш бұл жайында қарауылдау жүргізуші жұмысшыларға хабарлайды және оларды тікұшақпен қайта пайда болып келе жатқан өрт ошағына жеткізеді.

Қарауылдау жүргізуші жұмысшылар ӘК-нің жақындап қалғанын байқап, ашық жерге шығып, бақылаушы ұшқыштың назарын аударады.

185. Ірі орман өртін сөндіру туралы шешімді филиалдың бақылаушы-ұшқышымен келісім бойынша орман иеленуші қабылдайды.

186. Егер қызмет етілетін аумаққа ормандардың жанғыштығы жоғары дәрежеде болатын кезеңнен кейін жауын-шашын болса, онда өрт қауіпінің сыныбына қарамастан осыған дейін орын алған барлық ірі орман өрттерін айналып ұшып шығады. Бұл ретте бақылаушы-ұшқыш оларды қосымша сөндіруге және қарауылдауға айрықша назар аударады.

187. Ормандардың жанғыштығы жоғары дәрежеде болатын кезеңдерде филиалдың бақылаушы ұшқышы филиалдағы жағдай және қолданылып жатқан шаралар жайында филиал орналасқан жердегі мемлекеттік және жекеше орман иеленушілерге күн сайын баяндап отырады.

188. Орындаушының қызметкерлері орман өрттеріне кінәлілерді анықтауға шаралар қабылдап, осы кінәлілерді анықтауға мүмкіндік беретін мәліметтерді орман иеленушіге және ішкі істер органдарына хабарлайды.

Қарауылдаумен қатар орман өрттерінің пайда болу себептерін тергеу, кінәлілерді немесе өсімдіктер мен жануарлар дүниесі және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы Қазақстан Республикасы заңнамасын бұзушыларды анықтау үшін өрт орындарына өртке қарсы қызмет пен құқық қорғау органдарының қызметкерлері жеткізіледі.

189. Өртті байқау, қарау немесе сөндіру филиал немесе оның қатысуымен жүргізілген әрбір орман өрті бойынша филиалдың бақылаушы-ұшқышы өртті сөндіргеннен кейінгі үш күндік мерзімде орман иеленушіге белгіленген нысан бойынша жұмсалған ақша қаражаты шығындары туралы анықтаманы оларды орман иеленушіге осы өрттің келтірген нұқсан сомасына қосу үшін тапсырады.

190. Жанып жатқан орман өрттерін қарап, оларды сөндіруді ұйымдастыру үшін бақылаушы-ұшқыш ӘК бортына орман иеленушілердің және өртке қарсы мемлекеттік қызмет органдарының өкілдерін алады.

11. Орман қорғау жұмыстарын ұйымдастыру тәртібі

191. Орман қорғау саласындағы орындаушының негізгі міндеті зиянды орман жәндіктерінің жаппай көбею орындарын анықтау және ормандардың санитариялық жай-күйін бақылау болып табылады.

192. Орындаушы орман қорғау бойынша мынадай жұмыстарды орындайды:

1) ормандарды өрттен авиациямен қарауылдау кезінде ормандардың санитариялық жай-күйіне бақылау жасайды;

2) ұшақпен шолып қарау арқылы орман патологиялық зерттеулерді жүзеге асырады.

193. Орындаушы мамандандырылған ұйымдар жүргізетін орман патологиялық зерттеулерге қатысады.

12. Ормандардың санитариялық жай-күйін бақылау тәртібі

194. Ормандардың санитариялық жай-күйін бақылау ормандардың санитариялық жай-күйін белгілеу және зиянды орман жәндіктерінің жаппай көбею ошақтарының пайда болуын дер кезінде анықтау мақсатында жүзеге асырылады.

195. Ормандардың санитариялық жай-күйіне бақылауды орындау ормандарды өрттерден авиациямен қарауылдаумен қатар жүргізіледі. Ормандардың санитариялық жай-күйіне бақылау бойынша арнайы ұшу сапарлары жекелеген шарттар негізінде ғана немесе орындаушының нұсқауы бойынша жүргізіледі.

196. Жыл сайын өрт қаупі бар маусым басталғанға дейін орман шаруашылығын мемлекеттік басқару органдарынан, сондай-ақ орман иеленушілерден орындаушы қызмет көрсетілетін аумақтардағы ормандардың санитариялық жай-күйін сипаттайтын барлық материалдарды жинайды, сондай-ақ өткен жылдардағы қадағалау деректерін жүйелейді.

197. Қызмет көрсетілетін ормандардың санитариялық жай-күйін бақылау жөніндегі жұмыстарды бақылаушы ұшқыш өрт қаупі бар маусым үшін санитариялық тұрғыдан алғанда барлық жайсыз орман учаскелерін анықтау мақсатында барлық қызмет

көрсетілетін аумақтарды қарауды қамтамасыз ететіндей етіп құруы тиіс. Бақылау туралы ақпаратты бақылаушы-ұшқыш қызмет көрсетілетін орман иеленушілерге ұсынады.

198. Көзбен шолып ұшу кезінде патологиялық жағдай орын алған орман учаскелерінің сұлбалары анықталады және қарауылдық картаға енгізіліп, кейіннен ұшу сапарынан соң жұмыс бабындағы карта-сұлбаға түсіріледі.

199. Бақылау жүргізу процесінде бақылау-ұшқыш патологиялық жағдай орын алған мынадай орман учаскелерін тіркеуге алады:

- 1) кеміргіш жәндіктердің қылқан және жай жапырақты ағаштарды бүлдіруі;
- 2) соңғы жел құлатпалары және дауыл сұлатпалары;
- 3) жас кеспеағаштардағы қоқыс;
- 4) қурап қалған ағаштар;
- 5) анықталмаған себептермен патологиялық жағдайға ұшыраған екпелер.

200. Кеміргіш жәндіктердің қылқан және жай жапырақты сүректің қолтығын бүлдіруі мынадай шәкіл бойынша бағаланады:

- 1) осал – қылқанның, жапырақтың жиырма бес пайызына дейін түсуі кезінде;
- 2) орташа – қылқанның (жапырақтың) елу пайызға дейін түсуі кезінде;
- 3) күшті - қылқанның (жапырақтың) жетпіс бес пайызға дейін түсуі кезінде;
- 4) жаппай - қылқанның (жапырақтың) жетпіс бес пайыздан жоғары мөлшерде түсуі кезінде.

201. Бақылау жүргізу кезінде бақылаушы ұшқыштың анықтауына жататын барынша шағын норма болып орташа дәрежеде бүліну табылады.

202. Ұшу сапарында бақылаушы ұшқыш екпелердің жалпы жай-күйіне байқау жүргізеді және әуеден байқалған бүліну нышаны бойынша жайсыз санитариялық жай-күйі бар орман учаскелерін анықтайды.

203. Бүліну нышаны бар орман учаскесін байқағаннан кейін бақылаушы-ұшқыш қарауылдау картасында маршруттан ауытқу орнын алдын ала дәл тексеріп алып, оған ӘК жібереді.

204. Бүлінген учаскеге ұшып келіп бақылаушы ұшқыш оның нақты орналасқан жерін анықтайды және қарауылдау картасына жай қарындашпен оның шекарасын белгілейді. Алаңы жарты шаршы сантиметрден кем болмайтын осы масштабтың картадағы алатын учаскесі крест белгісімен көрсетіледі және оның шекарасы белгіленбейді.

Учаскелердің орналасқан жері мен олардың алаңын анықтау орман өрттерінің орналасқан жері мен алаңын анықтау сияқты тәртіппен жүргізіледі.

205. Учаскені егжей-тегжейлі қарау және бүліну санаты мен оның сипатын нақтылау үшін ұшу сапарының нақты биіктігі Заң талаптарына сәйкес төмендетіледі.

206. Бүліну учаскесін сипаттау борт журналында жүргізіледі, онда:

- 1) екпелердің таксациялық элементтері (құрамы, жас тобы, жуандығы);

- 2) бүліну түрі;
- 3) бүлінген тұқымды;
- 4) бүліну сипаты (жаппай, көлбеу, жалғыз ағаштар);
- 5) бүлінген учаскенің алаңы көрсетіледі.

207. Тікұшақпен әуеден қарауылдау кезінде бүліну санатын нақтылау үшін бақылаушы-ұшқыш екпелерді табиғи күйінде алдын ала тексеріп қарау мақсатында байқалған бүлінген учаскеге жақын келіп қонады.

208. Бүлінуі төтенше сипат алатын және олар ауадан байқалатын учаскелер ұшу сапарынан кейін қарауыл картасында тушпен арнайы белгіленіп, тиісті түстермен көрсетіледі.

209. Ормандардың санитариялық жай-күйін бақылау бойынша жұмыстарды есепке алу және қызмет көрсетілетін аумақтың орман патологиялық жағдайын сипаттау үшін масштабы 1:500000 немесе 1:1000000 ұшу картасынан алынатын жұмыс бабындағы көшірме карта-сұлбасы қызмет етеді, жұмыстар басталмас бұрын ағымдағы жылдың жұмыс картасы дайындалады. Оған өткен жылдың карта-сұлбасымен бүлінуі төтенше сипат алатын барлық орман учаскелері көшіріледі. Бұл учаскелердің шекаралары, бүліну санаты және бүлінудің реттік нөмірі карта-сұлбада қара түспен көрсетіледі.

210. Орман патологиялық байқау жүргізілген әрбір ұшу сапарынан кейін бақылаушы ұшқыш карта-схемада ормандардың санитариялық жай-күйіне тікелей бақылау жүргізілген ұшу сапары маршрутының кезеңдерін қара түспен белгілейді. Әрбір ұшу сапары маршрутының кезеңдерінде бақылау күні және айы көрсетіледі. Жанадан анықталған учаскелердің шекарасы, бүліну санаты және олардың нөмірлері карта-схемада қызыл түспен белгіленеді. Карта-сызба ормандардың санитариялық жай-күйін бақылауды орындау бойынша филиалдың жұмысын бақылауға және дұрыс жоспарлауға мүмкіндік береді.

Ормандардың санитариялық жай-күйіне бақылау жүргізілетін ұшу сапары маршруты кезеңдері бағытынан сегіз километр дейін қашықтықта орналасқан учаскелер қаралған болып есептеледі.

211. Жайсыз санитариялық жай-күйі бар анықталған учаскелерді сипаттау арнайы ведомосқа енгізіледі.

212. Бүлінген орманның байқалған учаскесіне бақылаушы-ұшқыш орман иеленушіге тапсырылатын әуеден белгі беру парағын жасайды.

213. Әуеден белгі беру парағын алғаннан кейін орман иеленуші алынған хабарламаның жердегі тексерісін апталық мерзімде ұйымдастыруға міндетті. Егер тексеру кезінде орман учаскесінің бүлінгені расталса, онда орманды қорғау қызметі маманының қатысуымен қосымша зерттеу жүргізіледі. Әуеден белгі беру парағының тексеру нәтижесі туралы ақпараты орман иеленушіге беріледі. Сыртқы беті толтырылған әуеден белгі беру парағы филиалға жіберіледі.

214. Тексеруді өрт сөндіруші парашютшілердің бір немесе бірнеше тобы (жұмыс көлеміне және ошақтың қашықтығына байланысты) жүргізеді. Топқа кемінде екі адам кіреді.

215. Жалпы орман патологиялық бақылау деректері бойынша орман қорғау жөніндегі аға бақылаушы ұшқыш орындаушымен қызмет көрсетілетін әрбір облыс бойынша ормандардың санитариялық жай-күйінің жалпы картасын жасайды және үнемі нақтыланып отырады. Мұндай карталар ретінде әкімшілік немесе 1:500000 масштабтан 1:1000000 масштабқа дейін басқа да карталар пайдаланылады.

216. Ормандардың санитариялық жай-күйінің жалпы картасын дайындау оларға мынадай деректердің шартты белгілерін қоюмен тұжырымдалады:

1) орындаушы егжей-тегжейлі орман патологиялық бақылауды жүзеге асыратын филиал қызмет көрсететін учаскелер аумағының шекаралары;

2) самырсын екпелері мен ағаштардың басқа да бағалы тұқымдыларының шекаралары.

217. Орман патологиялық бақылау жүзеге асырылуына қарай картаға орманның патологиялық жағдай орын алған учаскелері белгіленеді. Қылқанды және жай жапырақты ағаштарды кеміргіш әрі ағаш діңін бүлдіретін зиянкестердің орналасқан жерлері картада оларды жерде тексеріп алғаннан кейін ғана белгіленеді.

13. Ұшақпен шолып қарау арқылы жүргізілетін орман патологиялық зерттеулер тәртібі

218. Ұшақпен шолып қарау орман патологиялық зерттеулерді орындаушы орындайды. Олар экспедициялық орман патологиялық зерттеулер жоспарланбаған, ал ұшақпен шолып қарау арқылы орман патологиялық зерттеулерді жедел жүргізу қажеттілігі орын алатын жағдайларда орман иеленушілермен жасалған арнайы шарттар негізінде жүргізіледі.

219. Шартта зерттеуге жататын орман алаңдары, ұшу сапарларын жүргізу мерзімдері, ӘК ұшу сапарларының маршруттары белгіленеді қашықтықтар және жұмыстардың құны анықталады.

220. ӘК ұшу сапарларының маршруттары зерттелетін аумақ бойынша бір-біріне қатар он километр сайын тартылады. Биік таулы аудандарда маршруттар жазық жерлердің бойымен тартылады. Ерекше мұқият зерттеу қажет болатын жағдайларда аумақтың үстімен ұшып өту кемінде төрт километрден кейін тартылған маршруттар желісі бойынша жүргізіледі.

221. Ормандардың санитариялық жай-күйі туралы материалдарды талдау және әуежайдың орналасу аумағының ерекшелігін және басқа да рельеф ерекшеліктерін

ескере отырып орман патологиялық бақылау деректері негізінде ӘК ұшу уақытының жоспарлы шығындары мен ұшу тәртібі анықталады. Жоба 1:500000 масштабтағы топографиялық картада жасалады және оны орындаушы бекітеді.

222. Ұшақпен шолып қарау орман патологиялық зерттеу бойынша ұшу сапары кезінде ӘК экипажына ұшқыштан басқа екі бақылаушы ұшқыш кіреді. Олардың біреуі (аэронавигатор) бүлінген орман учаскесін анықтайды және суреттейді. Екіншісінің міндеті (аэроорман патолог) ұшақ жүргізуді белгіленген бағыт бойынша жүзеге асыру, сондай-ақ зиянкестер анықталған учаскелердің орналасқан жерін анықтау және олардың сұлбасын картада белгілеу болып табылады.

223. Ұшу сапарлары қарауылдау ӘК-лерінде ормандарды өрттен қорғау бойынша ұшу сапарларынан бос күндері орындалады.

224. Орман патологиялық зерттеу үшін қандайда бір себептермен қарауылдау ӘК-сін пайдалану мүмкін болмайтын жағдайда оны орындалу үшін жалға алынады немесе меншікті ӘК-сі пайдаланылады.

225. Ұшақпен шолып қарау арқылы орман патологиялық зерттеулер жүргізу кезінде егжей-тегжейлі бағдарлау үшін 1:500000 масштабындағы қарауыл картасы және карта-сызбалар пайдаланылады.

Орманның бүлінген учаскелерінің шекаралары көрсетілген жұмыс бабындағы карта-сызба орманның санитариялық жай-күйін есепке алу үшін қызмет етеді және оны сипаттайды.

226. Әрбір ұшу сапарының алдында ұшу сапарының картасына жай қарындашпен осы ұшу сапарында белгіленген маршруттар көрсетіледі.

227. Аэронавигатор белгіленген маршрут бойынша ӘК басқаруды қамтамасыз етеді. Аэроорман-патолог бұл уақытта екпелердің жалпы түріне бақылау жасайды. Қалыпты орман екпесінен түр-түсіне байланысты ерекшеленетін учаскені байқағаннан кейін ол аэронавигаторға ӘК-ні осы учаскеге қарай бағыттауға нұсқау береді.

Ұшақ учаскеге жақындаған кезде аэронавигатор картаға оған аэроорман-патолог көрсеткен шекараны белгілейді. Содан соң ұшу сапарының биіктігі Заң талаптарына сәйкес қауіпсіз деңгейге дейін төмендетіледі.

Аэроорманпатолог бүліну сипатын нақтылайды және картаға бүліну учаскесінің орман патологиялық сипаттамасын белгілейді.

228. Учаскені зерттеуді аяқтағаннан соң аэронавигатор ол маршруттан ауытқыған жерге қарай ұшақты бағыттап, маршрут бойынша ұшу сапарын жалғастырады.

229. Бүліну учаскесі соншалықты ауқымды болып, бірнеше маршрутпен жүргізілетін жағдайларда оның шекаралары маршруттан ауытқымай-ақ енгізіледі, әрбір ұшу сапарын орындау кезінде маршрут бойынша көрінетін бүліну шекарасы белгіленеді. Осындай екпелердің ішінде бүлінуі біртекті орман учаскелері байқалады. Бүлінген учаскелердің сұлбалары учаскенің барлық шекарасы сияқты маршруттан ауытқымай-ақ белгіленеді. Бұл бүліну сипатын нақтылау немесе кейбір алаңдарды

егжей-тегжейлі қарау мақсатында ғана орындалатын үлкен учаскелерді ұшып өту кезінде маршруттан жеке ауытқуды теріске шығармайды.

230. Бүліну сипатына қарай учаскелердің сұлбалары жұмыс картасында мынадай түстермен боялады:

- 1) толық желінген – қызыл;
- 2) орташа желінген – қызғылт фондағы қызыл штрихпен;
- 3) едәуір желінген – қызғылт;
- 4) жас өртеңдер – қоңыр;
- 5) жел құлатпалары мен дауыл сұлатпалар – сары;
- 6) жас кеспеағаштардағы қоқым – күлгін түсті штрихпен;
- 7) әртүрлі себептерден бүліну – жасыл штрихпен;
- 8) қурап қалған ағаштар – сұр.

231. Сұлбалары енгізілмеген шағын учаскелер жұмыс картасында бүліну сипатына сәйкес келетін түске боялып, шеңбермен коршалатын қара нүктемен белгіленеді.

232. Барлық енгізілген учаскелер орман иелену алқабы шегінде ретімен нөмірленеді

233. Орман қорының бүлінген учаскелерін сипаттау әрбір орман иеленуші бойынша арнайы ведомостарға енгізіледі.

234. Жекелеген орман иеленушілердің орман қоры алаңдарын зерттеуді аяқтағаннан кейін олардың әрқайсысына тиісті ведомствоның көшірмесі қоса берілген жұмыс картасының көшірмесі жіберіледі.

235. Филиалдардың бақылаушы-ұшқыштары арнайы ұшақпен шолып қарау арқылы орман патологиялық зерттеулер жүргізу материалдары бойынша өздерінің схема-карталары мен қарауыл карталарын нақтылап, оларға бүлінуі орнықты сипат алған барлық учаскелерді, сондай-ақ зиянды орман жәндіктерінің жаппай көбею ошақтарын және жай-күйіне филиал жүйелі бақылау жасап тұратын басқа да учаскелерді енгізеді.

14. Экспедициялық және орман патологиялық зерттеулер жүргізу тәртібі

236. Экспедициялық және орман патологиялық зерттеулер зиянкестер санының динамикасын, орман ауруларының асқынуы мен екпелердің қурап қалу динамикасын бақылау және болжау нәтижелерінің негізінде орман иеленушілердің өтінімі бойынша жоспарланады.

237. Ведомствоның тапсырмасы орындаушы үшін шарт жасасып, жұмыстарды орындауға негізі болып табылады. Зерттеулердің нақты объектілерін орман иеленуші белгілейді.

238. Орман патологиялық зерттеулер кезінде орындаушы:

1) жердегі жұмыстар жиналатын алаңдарды анықтау мақсатында орындаушы мамандарының аумақтарды ұшақпен шолып қарау арқылы орман патологиялық зерттеулерге қатысуын;

2) экспедиция мамандарын жұмыс орнына жеткізуді және оларды кері алып кайтуды;

3) орманда жүрген қызметкерлерге мамандандырылған ұйымның өтінімдері бойынша азық-түлік, жабдықтар мен материалдар жеткізуді қамтамасыз етеді.

239. ӘК ұшу сапарлары мамандандырылған ұйым беретін өтінім бойынша орындалады.

240. Егжей-тегжейлі түсініктеме жазбахат, ормандардың санитариялық жай-күйі карталарының көшірмелері және орманның бүлінген учаскелерінің жиынтық ведомствосы қоса тіркелген орман қорғау жөніндегі барлық жұмыстардың нәтижелері туралы материалдарды орындаушы орман иеленушіге береді.

15. Өндірістік құжаттама жүргізу тәртібі

241. Орындаушы филиалдары орман қорын күзету және қорғау жөнінде орындалған авиациялық жұмыстарды есепке алу және олар туралы есеп беру мақсатында тиісті өндірістік құжаттама жүргізеді.

Филиалдардың өндірістік құжаттары:

1) осы Қағидаларға 1-қосымшаға сәйкес нысан бойынша ӘК ұшу сапарына өтінім;

2) осы Қағидаларға 2-қосымшаға сәйкес нысан бойынша бақылаушы- ұшқыштың борт журналы;

3) осы Қағидаларға 3-қосымшаға сәйкес нысан бойынша орман қорын авиациялық күзету және қорғау бойынша орындалған жұмыстар туралы акт;

4) осы Қағидаларға 4-қосымшаға сәйкес нысан бойынша жолаушылар тізімі;

5) осы Қағидаларға 5-қосымшаға сәйкес нысан бойынша қол жүгі мен жүк массасы туралы анықтама;

6) осы Қағидаларға 6-қосымшаға сәйкес нысан бойынша орман өрті туралы хабарлама;

7) осы Қағидаларға 7-қосымшаға сәйкес нысан бойынша өндірістік тапсырма;

8) осы Қағидаларға 8-қосымшаға сәйкес нысан бойынша орман өртін байқау және оны сөндіру жөніндегі шығыстардың анықтамасы;

9) осы Қағидаларға 9-қосымшаға сәйкес нысан бойынша байқалған орман өрттерін есепке алу журналы;

10) осы Қағидаларға 10-қосымшаға сәйкес нысан бойынша орман өрттерінің ведомосы;

11) осы Қағидаларға 11-қосымшаға сәйкес нысан бойынша филиалдың жұмысын есепке алу карточкасы;

12) осы Қағидаларға 12-қосымшаға сәйкес нысан бойынша өрт қаупі бар ауа райының күнделігі;

13) осы Қағидаларға 13-қосымшаға сәйкес нысан бойынша орманның патологиялық жағдай орын алған учаскелерінің ведомосы;

14) осы Қағидаларға 14-қосымшаға сәйкес нысан бойынша қылқан және жапырақ кеміргіштерді есепке алу карточкасы;

15) осы Қағидаларға 15-қосымшаға сәйкес нысан бойынша әуеден белгі беру парағы;

16) осы Қағидаларға 16-қосымшаға сәйкес нысан бойынша авиабөлімшелер қызметкерлерінің тізімі;

17) осы Қағидаларға 17-қосымшаға сәйкес нысан бойынша өрт сөндіру, далалық жабдықтар, байланыс, көлік және техникалық қызмет көрсету құралдарының тізімі болып табылады.

242. ӘК ұшу сапарына өтінім төрт данада жазылады. Бүлінген бланкілер мен өтінім орындалмаған бланкілер айлық есеп беруге қоса тіркеледі. орындаушы нөмірлеген және мөрмен куәландырылған ұшу сапарына өтінім бланкілері қатаң есептілік құжаты болып табылады. Өтінімдерде әдетте уақыт Гринвич бойынша көрсетіледі (UTC – орташа еуропалық уақыт). Егер тиісті авиакәсіпорында жұмыс тәртібі жергілікті уақыт бойынша қабылданса, онда өтінімде де жергілікті уақыт көрсетіледі. Өтінімнің орындалуы туралы белгі филиалдың мөрімен расталады.

243. Бақылаушы-ұшқыштың борт журналы жергілікті уақыт бойынша бір данада жүргізіледі. Өндірістік ұшу сапарын орындау кезінде борт журналының сол жағы "W" бағанын қоса ала отырып толтырылады, оң жағы штурманның есептемелерін, қаралған түтін орындары мен өрттердің сипаттамаларын, уақытша шыдамдылық таныту тапсырмаларының нөмірлерін көрсетіп, өрт сөндіруші-парашютшілер мен өрт сөндіруші-десантшыларды түсіру шарттарын жазу үшін пайдаланылады.

Ауа райының күрт өзгеріп кету жағдайларын қоспағанда, метеожағдай (күннің бұлттануы, күннің ашықтығы, жауын-шашын) ӘК-нің бүкіл ұшу сапарының бір рет жазылады.

Борт журналын филиал командирі тексеріп, ол туралы белгі жасайды.

244. Орман қорын авиациямен күзету және қорғау бойынша орындалған жұмыстар туралы акт ӘК ұшу сағатын, жалға алынған күн санын қамтиды және төрт данада жасалады, оның екеуі авиакәсіпорынға, үшіншісі данасы айлық есептілікпен орындаушыға жіберіледі, ал төртіншісі филиалдың іс қағаздарында қалады.

Акт ӘК-нің әрбір типі бойынша келесі айдың бірінші күніне ай сайын жеке-жеке жасалады.

245. Жолаушылар тізімі және жүк туралы анықтама екі данада жасалады, бір данасы ӘК экипажына, екіншісі - филиалға беріледі.

246. Орман өрті туралы хабарлама оны белгілі бір пунктерге лақтыру қажеттілігіне байланысты бірнеше данада жасалады. Хабарламаны филиалға қайтару міндетті емес. Хабарламаның көшірмесі филиалдың іс қағаздарында тігіледі.

247. Өндірістік тапсырманы ұшақтан өрт сөндіруші парашютшілерді немесе тікұшақтан өрт сөндіруші десантшыларды түсіру кезінде не оларды орман өртін сөндіруге жердегі көлікпен жіберу кезінде, сондай-ақ ірі өртпен күрес барысында осы өртті сөндіру басшысының нұсқауы бойынша орман қорғау жұмыстарын жүргізу, өрттерді қарауылдау, жекелеген операцияларды және ормандарды өрттер мен орман тәртібін бұзушылықтан қорғау мәселелерімен байланысты басқа да жұмыстарды орындау мақсатында бақылаушы-ұшқыш жазып береді.

Тапсырма топ басшысына қолхатпен тапсырылады.

248. Өрттің сұлбасы қажет болған жағдайларда екі данада жасалады, бірінші данасы орындалғаннан кейін айлық құжаттамамен орындаушыға жіберіледі, екінші данасы филиалдың іс қағаздарында сақталады.

249. Байқалған орман өрттерін есепке алу журналы филиалдарда жүргізіледі.

Өрттерді тіркеуге алу ұшақтың бортынан радиограмма бойынша журналда немесе әрбір ұшу сапарынан кейін борт журналында жазба бойынша, өрттер туралы хабарламалардың көшірмелері бойынша жүргізіледі.

Әрбір өртке өзінің реттік нөмірі беріледі, жазбалар жеке жолда жазылады және кейінгі күндердегі жазбалар үшін қосымша бірнеше бос жолдар қалдырылады.

Әрбір өрт алқабы бақылаушы-ұшқыштың бағалауы бойынша көрсетіледі.

Әрбір ведомость бойынша өрттерді есепке алу жеке ведомость бойынша жүргізіледі

250. Қызмет көрсетілетін аумақта пайда болған орман өрттерінің ведомості әрбір орман иеленуші бойынша ай сайын және өрт қауіпі бар кезең үшін тұтас жасалады. Ведомость филиалдың жылдық есебін жасау үшін шығыс құжаты болып табылады.

251. Филиал жүргізілген жұмыстар бойынша мониторинг жүргізеді, ол филиалдың карточкаларымен екі данада ресімделеді, олардың бір данасы іске тігіледі, екіншісі айлық құжаттамамен жіберіледі.

252. Жұмыстың мониторинг карточкасы күн сайын толтырылады. Ормандарды авиациямен күзету бойынша ұшу сапарлары жүргізілген күндерде тиісті жолдағы торлар қызыл, өзге өндірістік ұшу сапарлары болған күндер - жасыл, қызметтік-көмекші ұшу сапарлары – көк түспен боялады.

Бос тұрып қалған күндері бұл торларға мынадай шартты белгілер қойылады:

филиалға қатысты себеп бойынша тұрып қалу – қисық крест, авиокәсіпорынның кінәсі бойынша тұрып қалу – екі тік сызық, метеорологиялық жағдайлар бойынша ұшу сапарлары мүмкін болмаған кезде тұрып қалу – екі көлбеу сызық.

253. Ауа райының өрт қауіпі күнделігі ауа райы жағдайларына байланысты өрт қауіпі сыныбының орталықтандырылған есебі жүзеге асырылмайтын орындаушы филиалдарында жүргізіледі.

254. Күнделік күн сайын он екі немесе он төрт сағаттық бақылаудан алынған метеорологиялық деректер негізінде толтырылады.

255. Метеорологиялық деректерді тіркеуге алу және өрт қауіпінің сыныбын анықтау күнделіктің тиісті бағандары толтырылатын әрбір метеостанса бойынша бөлек жүргізіледі.

256. Қорытынды құжат боп филиалдың орналасу пунктінде бір метеостанцияның деректері бойынша және пайда болған өрттердің ведомості мен өрттерді байқау журналы негізінде толтырылатын күнделік қызмет етеді.

257. Патологиялық жағдай орын алған орман учаскелерінің ведомосы осы учаскелер байқалған әрбір ұшу сапарының нәтижелері бойынша барлық деректерді қамтиды.

Әрбір учаске бойынша мәліметтер жеке жолдарда жазылады, ал әрбір жаңа учаскеге кезекті нөмір беріледі. Сыртқы факторлардың немесе адамның шаруашылық қызметінің әсерінен болатын өзгерістерді енгізу үшін жазбалардың араларына кемінде бір бос жол қалдырылады.

Егер бүліну санаты анықталмаған болса, онда жердегі зерттеу нәтижелерін алғанға дейін осы учаске бойынша жазбалардан төмен бірнеше толтырылмаған жолдар қалдырылады.

Патологиялық жағдай орын алған учаскелердің ведомосы тұрақты пайдалану құжаты болып табылады және кемінде бес жыл филиалда сақталуға жатады.

258. Қылқан және жай жапырақты ағаштарды кеміргіш жәндіктерді есепке алу карточкасы жердегі орман патологиялық зерттеу кезінде жасалады. Карточкаға бақылау жүргізу кезінде анықталған зиянды орман жәндіктерінің орындарының жай-күйін тексеру нәтижелері енгізіледі. Жазбалар моделдік ағаштың тұқымы, биіктігі, адам кеудесі тұсындағы диаметрі, ұшар басы проекциясының көлемін көрсетіп, әрбір жеке алынған моделдік ағашты есепке алу үшін жүргізіледі. Карточканың тек осы есептілік бірлігіне (ағаш, есеп алаңы) жататын бағандары ғана толтырылады.

259. Әуеден белгі беру парағы екі данада жасалады: біріншісі орман иеленушіге жіберіледі, екіншісі филиалдың іс қағаздарында қалады.

Оны ресімдеу тәртібі орман өрті туралы хабарламаны жасаумен ұқсас келеді. Қосымша ақпарат бүліну орны схемасынан төмен парақта қысқаша жазылады.

Екпелерді жерде тексеру нәтижелері әуеден белгі беру парағының келесі бетіне енгізіледі.

260. Филиал ай сайын сегізіне дейін орындаушыға мынадай құжаттамаларды жібереді:

1) борт журналдары бар ӘК ұшу сапарына өтінім;

2) авиациялық қызмет көрсету жөнінде орындалған жұмыстар туралы актілер (ұшу сағаты, ұшақтар мен тікұшақтарды жалға алу күндерінің саны);

3) өндірістік тапсырмалар (көшірмелері);

4) орман өрттерін сөндіру туралы есептер;

5) филиалдың жұмысын есепке алу карточкасы және ауа райының өрт қауіпінің күнделігі (диспетчерлік басқару пункті және өрт қауіпі сыныбының орталықтандырылған есебі жоқ жерлерде);

б) орман қорғау жөніндегі жұмыстар туралы ақпарат;

7) түсіндірме жазба, онда өрттерді байқау және оны сөндіру жөніндегі жұмыстарды орындау туралы егжей-тегжейлі хабарланады, қызмет көрсетілетін орман иеленушімен бірлескен іс-қимыл сипаты, ӘК бос тұрып қалуының орын алуы-алмауы, жұмыстарды жетілдіру жөніндегі қабылданған шаралардың ерекшеліктері көрсетіледі.

261. Филиалдың командирі дайындалған құжаттаманы тексереді және оны орындаушыға жібереді. Филиалдың есептілікті ұсыну мерзімін орындаушы белгілейді. Филиалдың командирі өндірістік құжаттамаға бір ай ішінде істелген жұмыс туралы түсіндірме жазбаны, филиалдың тексеру актілерін қоса береді.

262. Орман өрттері туралы күн сайынғы ақпаратты филиалдар республикалық диспетчерлік қызметке 20.00 сағатқа дейін береді. Филиалдар қызмет көрсететін аумақтардағы жанып жатқан ауқымды өрттер туралы ақпарат әрбір үш сағат сайын республикалық диспетчерлік қызметке беріледі.

263. Филиалдар жұмысының өндірістік есебін филиалдардан келіп түсетін есептер негізінде орындаушы жүргізеді.

Қорытынды құжаттар әрбір филиал бойынша іс қағаздарында жүйеленеді.

Филиалдардың іс қағаздарының (құжаттамасының) номенклатурасын орындаушы бекітеді.

264. Орындаушыдан келіп түсетін өндірістік құжаттама ай сайын талданады және талдау нәтижелері шолу немесе бұйрық нысанында барлық филиалдарға жеткізіледі.

265. Өрттер және олар қамтыған алқаптар саны туралы айлық ақпарат есепті айдан кейінгі айдың екінші күнінен кешіктірілмей орындаушыға факспен немесе электрондық пошта бойынша беріледі.

266. Орындаушының бір ай ішіндегі өндірістік жұмысы туралы құжаттама қысқаша түсіндірме жазбахатпен бірге ведомствоға әр айдың бесінен кешіктірмей беріледі.

267. Өрт қауіпі бар маусым аяқталғаннан кейін филиалдар қорытынды құжаттама жасайды. Оның жасалу тәртібі мен ұсыну мерзімін орындаушы белгілейді.

Филиалдардың қорытынды құжаттамасын орындаушының мамандары тексереді және талдайды, олар орман қорын авиациямен күзету және қорғау жұмыстарының орындалуы туралы қорытынды береді.

Нысан

Тапсырыс беруші _____

(орындаушының және филиалдың атауы)

Командирге _____

(авиакәсіпорыны, ӘК)

Ұшу сапарына өтінім

(ӘК типі) (ӘК тіркеу №)

20__ жылғы " __ " _____ № _____ шартқа сәйкес 20__ жылғы " __ " _____ арналған

Ұшу сапарының мақсаты _____

(авиациялық жұмыстардың түрі, ерекшелігі, орындау тәсілі (технологиясы))

Ұшу уақыты ____ сағат ____ минут

Ұшу сапарының кезеңі бойынша ӘК маршруты және жүктемесі

Әуежай, жөнелтім алаңы (бекет)	Әуежай, келу алаңы (бекет)	Жүктеме				Жүктің сипаты және қасиеті, өлшемдер, орын саны**	Ескерту ***
		Жолаушылар с а н ы Тапсырыс беруші*	Фюзеляж ішкі жүк, тонна	Сыртқа ілінген жүк, тонна	Жалпы тонна жүк жол, тонна		

Экипаж құрамына енгізілсін _____

"Тапсырыс беруші" жолаушылары қауіпсіздік техникасы ережелерімен таныстырылған.

Негізгі келісім міндеттемелері орындалған, қону алаңдары пайдалану жағдайында.

Өтінім 20__ жылғы " __ " _____ берілді

"Орындаушы" өкілі _____

(лауазымы, қолы, аты-жөні)

_____

(лауазымы, қолы, аты-жөні)

мөр орны

Өтінімді алдым, Өтінімнің келісім талаптарына

сәйкестігін тексердім

"Авиациялық кәсіпорын" өкілі _____

_____

(лауазымы, қолы, аты-жөні)

* "Тапсырыс беруші" жолаушыларын тасымалдау кезінде тізім қоса беріледі.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ұшу сапарының нақты уақыты _____ сағат _____ минут

Бақылаушы-ұшқыш _____

Ұшу сапарында бақылаушы-ұшқыштың жұмысына баға беру және негізгі кемшіліктері _____

Авиациялық буынның командирі _____

Ескертпе: ӨҚС - өрт қауіпінің сыныбы; МЖБ – магниттік жол бұрышы; АБ – ауытқу бұрышы; МБ - магниттік бағыт;

V асп. – аспап бойынша әуе жылдамдығы; W – жол жылдамдығы км; S – арақашықтық, км; t ұшу – ұшу уақыты; Н рел. – рельеф биіктігі;

Н асп.биік. – аспап бойынша қауіпсіз биіктік; Н есеп. – есепті жылдамдық; U – жел жылдамдығы; & - желдің бағыты; t ауа – ауа температурасы;

Ро – ауа қысымы; Н м. – жергілікті биіктік; нМБ – нақты магниттік бағыт; Нн – нақты биіктік; РНН – радионавигациялық нүкте;

РББ – радиостансаның бағыт бұрышы; РМП – радиостансаның магниттік пеленгі; ҰМП – ұшақтың магниттік пеленгі; ҰО - ұшақ орны;

Р марш. бой. аз кел. қысым – маршрут бойынша аз мөлшерде келтірілген қысым, ЖЖМ – жанар-жағар май.

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
3-қосымша

Нысан

**Орман қорын күзету және қорғау бойынша орындалған жұмыстар туралы
20 _____ жылғы _____ айы актісі**

20 _____ жылғы " _____ " _____

Біз төменде қол қоюшы бір тараптың өкілі және

_____

екінші жағынан "Орындаушы" өкілі _____

№ _____ ӘК

20 _____ жылғы " _____ " _____ . № _____ келісімге сәйкес

жалға алынғаны туралы осы актіні жасадық.

(орындаушының және филиалдың атауы)

_____ бастап, _____ дейін келесі көлемдегі сағат саны _____

р/с №	Ұшу сапарын орындау күні	Өтінім нөмірі	Ұшу		Маршрут (ұшу ауданы)	Ескертпе
			сағат	мин		

Барлығы _____ ұшу сағаты _____ минут, оның ішінде аудандар топтары бойынша:

№ р/с	Аудандар тобы	ӘК типі	Ұшу сағаты	Бір ұшу сағатына тариф, теңге	Сомасы

Барлығы:
Орындалған жұмыстардың құны _____ кұрайды.

(жазумен)
"Авиациялық кәсіпорын" жалға алған ӘК мұқтаждық үшін

_____ ұшақ-тәулік пайдаланды.
"Орындаушының" мұқтаждығы үшін және кепілдеме ұшуды есептеу үшін ӘК _____ ұшақ-тәулік пайдаланды.

"Авиациялық кәсіпорын" өкілі _____ "Орындаушының" өкілі _____

20__ жылғы "___" _____

20__ жылғы "___" _____

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
4-қосымша

Нысан

Орындаушының мөртабаны

(мекенжайы, телефон) 20__ жылғы "___" _____

№ _____

ұшу сапарына өтінімге

Жолаушылар тізімі

р/с №	Тегі, аты, әкесінің аты (толық жазылады)	Атқаратын лауазымы	Тасымалдау маршруты		ӘК жерде және ұшып бара жатқан кезде отырып-түсу кезіндегі қауіпсіздік техникасының ережелерімен таныстым (қолы)
			Пункттен	Пунктке дейін	
1	2	3	4	5	6

Жолаушылар саны

_____ адам.

"Орындаушы" "Авиациялық кәсіпорын"

өкілінің қолы өкілінің қолы

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
5-қосымша

Нысан

Қол жүгі мен жүк массасы туралы анықтама

р/с			Тасымалдау маршруты			

№	Жүктің атауы (габариті мен ерекше белгілері көрсетілсін)	Ораманың түрі	Пункттен	Пунктке дейін	Орын саны	салмағы, кг
1	2	3	4	5	6	7

Багаж бен жүкті тексеруге ұсынды

_____

"Орындаушы" өкілінің қолы

"Орындаушының" мөр орны

_____

Бақылап өлшеу әуежайдан
ұшу кезінде жүргізіледі

Ораманы тексеру, багаж және жүкті бақылап өлшеуді жүргізді

_____

"Авиациялық кәсіпорын" өкілінің қолы

20__ жылғы "___" _____

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
6-қосымша

Нысан

_____

_____

(Орындаушының және филиалдың атауы)

Вымпелді көтерген адам осы хабарламаны орман күзетінің қызметкеріне жеткізеді

Орман өрті туралы хабарлама

_____ орамдағы _____
орманшылық

_____ орман немесе табиғи қорғау мекемесі

_____ өртті сөндіруге шаралар қолдансын

Өрт 20__ жылғы "___" _____ сағат _____ минутта байқалды,
қаралды

Өрт алаңы _____ га. Қарқындылығы: әлсіз, орташа, күшті
(асты сызылсын)

Өртті сөндіру үшін _____ адам қажет.

Хабарлама _____ сағат _____ минутта жіберілді.

6. Авиабөлімшеге беріледі:

ұшақ _____ ұшу лимиті _____ сағат

түрі

тікұшақ _____ ұшу лимиті _____ сағат

түрі

7. Авиабөлімше құрамына мына қызметкерлер кіреді: авиабөлімше бастығы

бақылаушы ұшқыш

өрт сөндіруші парашютшілер мен өрт сөндіруші десантшылардың

кұрастырушысы _____

кұрастырушылар

өрт сөндіруші парашютшілер

өрт сөндіруші десантшылар

өзге де қызметкерлер

Мынадай маусымдық қызметкерлер қабылданды:

р/с №	Лауазым атауы	Адам саны	Жалдау мерзімі

Маусымды өрт сөндіруші десантшыларды даярлау 20 ____ жылғы " ____ " _____ дейін аяқталсын.

8. Авиабөлімшеге мынадай көлік және өрт сөндіру құралдары беріледі:

р/с №	Атауы	Маркасы (түрі)	Саны

9. Авиациялық жанар-жағар май тасу:

р/с №	Атауы	Саны, тонн	Тасу мерзімі	Қайдан тасып әкелінеді	Жеткізу бекеті	Көлік түрі

--	--	--	--	--	--	--

10. Орманды қорғау бойынша тапсырма:

11. Егжей-тегжейлі қадағалауды жүзеге асыру:

р/с №	Учаскенің орналасқан жері	Учаскелер алаңы	Қадағалау мерзімі	Ескертпе

12. Өртке қарсы алдын алу жөніндегі мынадай іс-шаралар өткізу:

р/с №	Іс-шараның атауы	Мерзімі	Көлемі

13. Құрылыс және абаттандыру жөніндегі мынадай жұмыстарды жүзеге асыру:

р/с №	Жұмыстардың түрлері және объектілердің атауы	Көлемі

Авиабаза бастығы _____ 20__ жылғы "___" _____

Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидаларына 8-қосымша

Нысан

Орман өртін байқау және оны сөндіру жөніндегі шығыстардың анықтамасы

_____ орман күзету мекемесі немесе ерекше қорғалатын табиғи аумақтың _____ орманшылығының № _____ орамы _____

_____ филиалы

1. Ұшу уақытына ақы төлеу

ӨК типі	Сағатпен ұшу уақыты	Ұшу сағатының құны	Ұшу уақытының құны
Жиыны:			

2. Өрт сөндіруші парашютшілер мен десантшыларға ақы төлеу

--	--	--	--	--

Әуе мен өртке жеткізілгендер			Өрттен тасымалданғандар			Өртте жұмыс істегендер		Ж , к б о с к к п
П Ө Д Қ қызметкерлері	Орман күзетушілер және тартылған қызметкерлер	Жүк, т	П Ө Д Қ қызметкерлері	Орман күзетушілер және тартылған қызметкерлер	Жүк, т	П Ө Д Қ қызметкерлері	Орман күзетушілер және тартылған қызметкерлер	
12	13	14	15	16	17	18	19	2

Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидаларына
11-қосымша

Нысан

Филиалдың жұмысын есепке алу карточкасы

Өрт қауіпінің орташа сыныбы _____
1-бөлім

Ай күндері	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Ави бөлімшелері мен ӘК түрі бойынша ұшу															
2. Өрттің пайда болуы															
3. Өртті байқау															
4. Өртке жеткізілген адамдар саны															
5. Түсірілу өткізілді															

Ай күндері	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1. Ави бөлімшелері мен ӘК түрі бойынша ұшу															
2. Өрттің пайда болуы															
3. Өртті байқау															
4. Өртке жеткізілген адамдар саны															
5. Түсірілу өткізілді															

2-бөлім

	Бір айдағы ұшу сапары				Осу қорытындысымен				Барлығы
Ұшу сапарын белгілеу									
				Барлығы				Барлығы	

1. Авиациямен орман күзету									
2. Қызметтік									
3. Ұшырып жеткізу									
4. Жалпы ұшу сапары									
Тегі, аты, әкесінің аты	Түрі бойынша жеке ұшу сапары								

Өрт туралы мәліметтер

Ұйымның атауы	Пайда болғаны барлығы			Авиациямен байқалғаны			Сөндірілгені		
	Саны	алаңы		Саны	алаңы		Саны	алаңы	
		орман	орман емес		орман	орман емес		орман	орман емес
Авиабазы қызметкерлерінің қатысуымен сөндірілгені				Дербес АҚҚ сөндірілгені					
Саны	алаңы		Саны	алаңы					
	орман	орман емес		орман	орман емес				

"__" _____ 20__ жыл. Филиалдың бастығы _____

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
12-қосымша

Нысан

_____ авиабөлімшесінің өрт қаупі бар ауа райының күнделігі

р/с №	Элементтердің атауы	20__ жылғы _____ айы											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Жауын-шашынның түскен мөлшері жалпы мм												
2	Ауаның температурасы жалпы градус (t°)												
3	Шық нүктесі тұтас градус (1°)												
4	Айырмасы (t°-1°)												
5	Бір күндегі кешенді сан (t°-1°)·t°												
6	Үдемелі қорытындылы кешенді сан												
7	Өрт қаупінің сыныбы												
8	11-нысанға сәйкес өрт пайда болды												
9	12-нысанға сәйкес ұшақтан және тікұшақтан байқалды												
Өрт қаупінің сыныбы бойынша күндер саны													
11-нысанға сәйкес өрт пайда болды													
12-нысанға сәйкес өрттер байқалды													

20 __ жылғы _____ айы																													
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30													
Өрт қауіпінің сыныбы											Жиыны																		
1		2			3		4		5																				

Авиабөлімше бастығы _____

қолы

Мәліметтерді растаймын

_____ метеостанция бастығы _____

атауы қолы

мөр орны

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
13-қосымша

Нысан

Патологиялық жағдай орын алған орман учаскелерінің ведомосы

р/с №	Байқалған күн	Учаскенің реттік нөмірі	Мемлекеттік мекеме, орманшылық , орам	Таксациялық сипат			Келтірілген нұқсанның санаты
				Құрамы	Толымдығы	Жас тобы	
1	2	3	4	5	6	7	8
Келтірілген нұқсанның тұрпаты	Келтірілген нұқсанның сипаты	Алаңы , га	Орындарды жерде зерттеу нәтижелері				
			Күні	Абсолюттік қоныстану	Салыстырмалы қоныстану	Нұқсанның дәрежесі	
9	10	11	12	13	14	15	

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
14-қосымша

Нысан

Қылқан және жай жапырақты ағаштарды кеміргіш зиянкестерді есепке алу карточкасы

_____ ұйымы _____ орманшылығы

Күні	Орам, телім	Модельдік ағаштардың немесе төсеніштегі аландардың нөмірлері	Модельдік ағаш			
			тұқымы	биіктігі, диаметр	ұшар басы проекциясының радиусы	есеп алаңының мөлшері

Зиянкестер саны				Зиянкестің сыртқы сипаттамасы
қуыршақтар, құрттар	көбелектер	жұмыртқа	көбелек құрттар	
			кішкентай үлкен	

Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидаларына
15-қосымша

Нысан

_____ (Орындаушының және филиалдың атауы)

Әуеден белгі беру парағы

_____ ұйым _____ орманшылығы № _____ орамы

Байқалған күні 20 _____ жылғы " _____ " _____

Нұқсан келген учаскенің алаңы _____ га.

Нұқсанның көзге көрінетін белгілері _____

_____ Таксациялық сипаты _____

_____ (құрамы, толымдығы, жас сыныбы)

Бүлінген тұқымы _____ Нұқсанның сипаты _____

_____ (жалғыз, топтық, көлбеу, жаппай)

Нұқсан келген жердің схемасы

солтүстік

Бақылаушы-ұшқыш

оңтүстік

Орман қорын күзету және қорғау
жөніндегі авиациялық жұмыстарды
жүзеге асыру қағидаларына
16-қосымша

Нысан

Авиабөлімшелердің қызметкерлердің тізімі

р/ с №	Лауазымдар мен мамандар атауы	Қызметкерлер саны	Ескертпе
1	Авиабөлімшенің бастығы	1	Бөлімшеде қызметкерлер саны 20 адамнан көп болғанда
2	Аға ұшқыш-бақылаушы	1	Бөлімшені басқарады
3	Ұшқыш-бақылаушы	1-3	Орташа өрт қауіптілігі болған кезде пайдаланылатын ӘК саны бойынша
4	Өрт сөндіруші парашютшілер және өрт сөндіруші десантшылар командаларының қызметкерлері (өрт сөндіруші парашютшілер, өрт сөндіруші десантшылар, барлық атаудағы бақылаушылар)	6-60	Команда құрамына резервті қосуға болады
5	Арнаулы қолдану технигі	1	Филиал қызметкерлерінің саны 30 және одан артық болғанда
6	Қоймашы	1	Филиал қызметкерлерінің саны 30 және одан артық болғанда
7	Диспетчер, радиооператор	1-3	
8	Автокөлік жүргізушілері	1-2	
9	Кассир	1	Филиал қызметкерлерінің

		қызметкерлер саны 30 және одан артық болғанда
10	Күзетші	3-4
11	Әуежай жұмысшысы, үй тазалаушы	1

Орман қорын күзету және қорғау жөніндегі авиациялық жұмыстарды жүзеге асыру қағидаларына
17-қосымша

Нысан

Өрт сөндіру, далалық жабдықтар, байланыс, көлік және техникалық қызмет көрсету құралдарының тізбесі

р/с №	Атауы	Саны
1	2	3
1.	Кішігабаритті тасымалды орман өртін сөндіретін өртке су себетін түтік құбырлары бар мотопомпалар	2
2.	РДВ-100 сыймдылығы	6
3.	Бензин арасы	1
4.	Орман өртін өшіретін иыққа асатын сөмке	8
5.	Ауа үрлегіш	1
6.	Тұтатқыш аппараты	2
7	Тасымалдау контейнері	2
8.	4 орындық палатка	2
9.	2 орындық палатка	2
10	Екі ішпекті төсекқап	6
11	Кариматтар	6
12	Реzeńке қайықтар (12 адамға)	1
13	Аңшылық қосұңғылы мылтықтары (1 мылтыққа 10 патрон)	2
14	ЖЖМ канистрі	2
15	Ішетін су канистрі (10л)	2
16	Эмальды шелектер	2
17	Бақыр (ыдыс)	6
18	Дәрі-дәрмек қорабы	1

19	Рюкзак	6
20	Далалық сөмке	1
21	Қорғаныс каска	6
22	Жеке санпакеті	6
23	Жеке жамылғыш (плащ палатка)	6
24	Түгінге қарсы респиратор	6
25	П—1.00 сыйымдылық (бір Ми-8 тікұшағына)	6
26	Су құйғыш құрылғы СҚҚ (бір Ми-8 тікұшағына)	2
27	Өрт өшіруінің химиялық құралдары	Өндірістік жоспармен белгіленетін саны
28	КВ диапазондық тұрақты радиостанциясы	2
29	Әуедегі жылжымалы қызметінің УКВ диапазондық тұрақты радиостанциясы	2
30	Жердегі жылжымалы қызметінің УКВ диапазондық тұрақты радиостанциясы	1
31	Жердегі жылжымалы қызметінің УКВ диапазондық ұтқыр радиостанциясы (әр автокөлікке)	1
32	ӘК дыбыспен мәлімдеу станциясы	1
33	Электрлі мегафон	1
34	Автобус	1
35	Адамдар таситын жүріп өту мүмкіндігі жоғары бортты автокөлік	1
36	Жүріп өту мүмкіндігі жоғары арнайы автокөлік	1
37	Өрт сөндіретін автокөлік	1
38	Катер не моторлы қайық (көліктерге су жолы болғанда)	1
39	Электрлі генератор (бензинді) 2,5 кВт дейін	1
40	Ареометр	1
41	Компрессометр	1

42	Жүктемелік айыр	1
43	Слесарлық саймандар, электроқайрақ, өртке қарсы жабдықтар мен байланыс құралдарын ағымды жөндеуді өткізетін қорғаныс құралдары	1
44	Мылтық сақтайтын темір шкаф	1
45	Темір сейф	1
46	Тоңазытқыш	1
47	Өндірістік жайлардың кешені	1
48	ПДӨҚ жаттығу кешені (тренажерлар, спорттық снарядтар)	1

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК